

UNIVERZITA KARLOVA

Pedagogická fakulta

CENTRUM ŠKOLSKÉHO MANAGEMENTU

**ŘÍZENÍ INOVACÍ VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍHO PROCESU
VE STŘEDNÍCH ZDRAVOTNICKÝCH ŠKOLÁCH
SE ZAMĚŘENÍM
NA VYUČOVACÍ METODY**

Závěrečná bakalářská práce

Autor:	Mgr. Marie Štarhová
Obor:	Školský management
Forma studia:	kombinované
Vedoucí práce:	Mgr. Karel Štix

Datum odevzdání práce: 24.listopadu 2006

Prohlašuji, že jsem předkládanou závěrečnou bakalářskou práci vypracovala sama za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

Ve Svitavách 24.listopadu 2006

Marie Štarhová

.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Karlu Štixovi za odborné vedení při zpracování závěrečné bakalářské práce, za připomínky a cenné rady, které mi poskytl.

Dále děkuji všem ředitelům a učitelům středních zdravotnických škol za spolupráci a poskytnutí potřebných informací.

Marie Štarhová

Resumé:

Závěrečná bakalářská práce je dílčím příspěvkem k problematice řízení inovací v oblasti vyučovacích metod ve středních zdravotnických školách.

Cílem práce je zjistit, jak ředitelé a učitelé středních zdravotnických škol vnímají problematiku inovací vyučovacích metod, jaký význam přikládají metodice vyučování, jaké vyučovací metody využívají a jaké strategie používají při hodnocení své práce.

V teoretické části obecně popisují koncepci výchovy a vzdělávání, vyučovací metody a management vzdělávacích inovací v souladu se současnými poznatky moderní pedagogiky a školského managementu.

V empirickém výzkumu jsou analyzovány informace získané dotazníkovým šetřením, které bylo provedeno u ředitelů a učitelů středních zdravotnických škol.

Summary:

This final bachelor's thesis is a partial contribution to the question of innovation management in the area of teaching methods at secondary nursing schools.

The aim of the thesis is to find out how directors and teachers of secondary nursing schools perceive the question of innovative teaching methods, how much they value methodology of teaching, what teaching methods they use and what strategies they employ when assessing their work.

The theoretical part of the thesis provides a general description of a concept of upbringing and education and teaching methods and management of educational innovations that are in accordance with the contemporary findings in modern pedagogy and school management.

The empirical research analyses information gained through the medium of questionnaires that were filled in by directors and teachers of secondary nursing schools.

Klíčová slova: inovace, výuková metoda, aktivizující metody, kooperativní učení, konstruktivní učení, individualizace výuky

OBSAH

1. ÚVOD	6
2. TEORETICKÁ ČÁST	8
2.1. Teoretická východiska vyučovacích metod	8
2.1.1. <i>Koncepce výchovy a vzdělávání</i>	8
2.1.2. <i>Pojetí výukové metody</i>	9
2.1.3. <i>Klasifikace výukových metod</i>	10
2.1.4. <i>Aktivizační výukové metody</i>	11
2.2. Management vzdělávacích inovací	12
2.2.1. <i>Základní tendence v učení a vyučování</i>	12
2.2.1.1. <i>Konstruktivní učení</i>	12
2.2.1.2. <i>Individualizace učení</i>	15
2.2.1.3. <i>Kooperativní učení</i>	17
2.2.2. <i>Implementace vzdělávacích inovací</i>	18
3. PRAKTICKÁ ČÁST	20
3.1. Metoda	20
3.2. Charakteristika výzkumného vzorku a statistické zpracování	20
3.3. Výsledky	22
3.3.1. <i>Vyhodnocení dotazníků pro učitele SZŠ</i>	22
3.3.2. <i>Vyhodnocení dotazníků pro ředitele SZŠ</i>	47
4. DISKUZE	50
5. ZÁVĚR	58
LITERATURA.....	60
PŘÍLOHY	

Motto:

„*Jak dlouho si ještě můžeme dovolit připravovat dnešní děti ve včerejších školách s předvčerejšími metodami na zítřejší problémy?“*

Rýdl

1. ÚVOD

Podobně jako se mění celá současná společnost, mění se i požadavky na každou lidskou činnost, mění se povaha práce. Je zdůrazňováno neustálé vzdělávání, získávání nových poznatků a dovedností, inovace pracovních postupů a činností. To platí jistě i pro práci managementu škol a učitelů.

V Národním programu rozvoje vzdělávání v České republice (Bílá kniha) se hovoří o změně cílů a obsahů vzdělávání. Jedná se o rozvoj klíčových kompetencí jako nástroje přeměny encyklopedického pojetí vzdělávání, uplatnění nových metod aktivní výuky, systematická příprava učitelů na zavádění odpovídajících metod práce apod.

Stejně tak v učebních osnovách oborů vyučovaných ve středních zdravotnických školách (dále jen SZŠ) je uvedeno, jaké cílové kompetence má student získat. Kromě odborného a všeobecného vzdělávání se zde hovoří o stěžejních klíčových kompetencích. Jedná se o soubor schopností, znalostí a s nimi souvisejících postojů a hodnot, které jsou obecně přenositelné a uplatnitelné. Tradičně se sem řadí komunikativnost a kooperativnost, schopnost řešit problémy, tvořivost, samostatnost, schopnost přijímat a nést zodpovědnost, schopnost zdůvodňovat a hodnotit, schopnost uvažovat a učit se.¹ Uvedené kompetence umožňují absolventům pružněji reagovat na vývoj v oboru a na trhu práce, a tím i na potřebu dále se vzdělávat, a vytvářejí obecnější kvalifikační předpoklady pro uplatnění v pracovním i občanském životě. Prolínají celým odborným i všeobecným vzděláváním, na jejich vytváření se musí podílet různou mírou všechny předměty.²

V přípravě na povolání zdravotní sestry je velice důležité utváření morálních vlastností vztahujících se k lidské vzájemnosti, jako je pomoc druhému, empatie, úcta, porozumění, optimální komunikace, umění naslouchat apod. Vždyť právě tyto sesterské dovednosti a schopnosti pomáhají člověku překonávat překážky v té nejtěžší chvíli života, kterou je nemoc.

Mají-li uvedené klíčové kompetence studenti získat, je nutné, aby výchovně vzdělávací proces ve SZŠ byl těmto požadavkům přizpůsoben.

¹ TURECKIOVÁ, M. *Řízení a rozvoj lidí ve firmách*. Praha: Grada Publishing, 2004. str.37-38.

² Učební dokumenty. Studijní obor:53-41-M/007 Zdravotnický asistent: MŠMT 17.12.2003, čj. 33 318/2003-23

Domnívám se, že právě vhodné využívání rozmanitých vyučovacích metod, zejména aktivizačních, rozvíjí u studentů schopnosti, které se od nich očekávají. Právě problematikou inovací v oblasti vyučovacích metod na SZŠ se ve své práci zabývám.

Cílem práce je zjistit, jak ředitelé a učitelé SZŠ vnímají problematiku inovací vyučovacích metod, jaký význam přikládají metodice vyučování, jaké vyučovací metody využívají a jaké strategie využívají při hodnocení své práce.

Práce má dvě části – teoretickou a praktickou. V teoretické části obecně popisují koncepci výchovy a vzdělávání, vyučovací metody a management vzdělávacích inovací. Praktická část popisuje výzkum zaměřený na pojetí inovací vyučovacích metod ve SZŠ a výsledky šetření.

Poznatky, které získám při vypracování práce, bych chtěla využít jednak v přímé pedagogické činnosti a následně při řízení rozvoje naší školy, jako učící se organizace.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1. Teoretická východiska výukových metod

Většina výukových metod má dlouhou historii a tradici a snad všechny si už v minulosti učitelé vyzkoušeli. Stačí si připomenout didaktickou hru Komenského, nebo jít ještě dál až k antickému sokratovskému rozhovoru, anebo dramatizaci, kterou využívali Jezuité. Výukové metody se v průběhu vývoje měnily na základě nových poznatků, změněných společenských cílů a potřeb, ale i tvořivých zkušeností učitelů. Výukové metody vždy souvisely s koncepcí výchovy a vzdělávání, která byla v určitém období dominantní. V odborné literatuře se hovoří o koncepcích, modelech výuky (Maňák, Švec 2003) či pedagogice (Skalková, 1995). Připomeňme si alespoň některé významné koncepce, které se používaly v minulosti a další, které se využívají dnes.

2.1.1. Koncepce výchovy a vzdělávání

V pedeutologickém modelu byl rozhodujícím činitelem ve výuce učitel, který řídí, organizuje, předvádí, znázorňuje, logicky správně vysvětluje. Žák je pojímán jako objekt, který poslouchá, je ukázněný a vše si zapamatuje a reprodukuje. Z uvedeného vyplývá, že se používaly metody, zaměřující se na bezchybné zapamatování izolovaných a roztříštěných poznatků, jako byl např. výklad, pozorování, demonstrace apod.

Pragmatická pedagogika vidí ve středu veškerého dění žáka a vše podřizuje jeho zájmům a potřebám. Z učitele se stává pomocník, organizuje výuku v pracovních, žáci se učí podle vlastních preferencí a tempa. Škola vychází vstříc žákově samostatnosti a potřebám praktického života, je pro žáky přitažlivá a radostná. Iniciátorem nového pohledu na vzdělání je J. Dewey. Rozsah poznatků ve srovnání se školou tradiční se však snižuje, což není v souladu se zvyšujícími se požadavky na vzdělání, vyvolaných prudkým rozvojem vědy, techniky a informačních technologií.

Vzniká koncepce interaktivní (komunikativní), uznávající vzájemnou spolupráci učitele a žáka. Učitel se stává partnerem, který citlivě usměrňuje žákovo úsilí a počítá s aktivní účastí žáka. Kromě tradičních metod se začínají ve větší míře využívat metody, při jejichž realizaci je aktivita žáků nezbytná. Problémem této koncepce se však jeví přílišný důraz na kvantitu vědomostí, který v současné době stále převládá a je oprávněně kritizován.

Mezi proudy pedagogického myšlení, které se snaží překonat výše uvedené rozpory, patří integrativní a celostní pedagogika.³ Vychází z psychoanalýzy a do pedagogických souvislostí jsou dávány především myšlenky humanistické psychologie C.R. Rogerse a A. H. Maslowa. Celostní pedagogika klade do středu své pozornosti osobnost a chce cílevědomě překonávat tradiční školu, která často neumožňuje rozvíjet všechny individuální možnosti. Zdůrazňuje intersubjektivní vztahy vyučování. Učení chápe jako proces vzájemných kontaktů mezi učitelem a žákem, zdůrazňuje v těchto souvislostech význam dialogického učení. Vnitřní účast žáka znamená nejen zvýšenou motivaci, navozující kontakty s tématem, ale i vlastní angažovanost a vlastní odpovědnost v procesu učení. Chápání učení jako procesu, založeného na interpersonálních kontaktech, posunuje do popředí takové jevy, jako je empatie, akceptování druhého, citlivé vnímání sama sebe v určité situaci, podporování klimatu pro utváření kontaktů s druhým, atmosféru důvěry pro vzájemnou výměnu názorů, podmínky pro vlastní tvořivou činnost žáků.⁴ Uplatňují se výukové metody jako kooperativní učení, kritické myšlení, dramatická výchova apod.

2.1.2. Pojetí výukové metody

Každá záměrná lidská činnost směřuje k určitému cíli. Tato cesta - metoda - je tím úspěšnější, čím je cíl jasnější, čím více informací máme o zvoleném postupu a čím lépe jsme připraveni na případné obtíže. Uvedené charakteristiky platí i pro výukovou metodu, kterou chápeme jako cestu žáků, podporovaných a vedených učitelem, k osvojování příslušných výchovně vzdělávacích obsahů.

V tradičních výukových koncepcích se výukové metody chápaly především jako činnost učitele, který organizuje, řídí, určuje cíle a postupy. Současné pojetí výukových metod souvisí s poznatky moderní pedagogiky, která respektuje aktivitu a samostatné úsilí žáka jako určující tendenci rozvíjející se osobnosti, která se ovšem neobejde bez porozumění, péče a pomoci ze strany učitele. Z tohoto hlediska je možno výukovou metodu vymezit jako uspořádaný systém vyučovací činnosti učitele a učebních aktivit žáků, směřující k dosažení daných výchovně vzdělávacích cílů.

Výukové metody samy o sobě nejsou samospasitelné, izolované nedávají záruku kvalitnější výuky. Není možné je vytrhnout z kontextu celého edukačního procesu. Učitel si nemůže vybírat metodu jak se mu zachce, ale musí volit uvážlivě. V této souvislosti

---

³ často se označuje jako „humanistická pedagogika“, nebo „humanisticko-kreativní model“, více Skalková 1995, Maňák, Švec 2003

⁴ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 1995. str. 5-6

vstupuje do popředí vztah metody výuky k obsahu výuky a k cílům, k němuž edukační proces směřuje. Učitel by si měl nejprve stanovit cíle hodiny, či sledu navazujících hodin, říct si, čemu se mají žáci naučit, co je třeba v nich rozvinout. Dále pak musí respektovat obsah učiva. Bylo by však chybné domnívat se, že obsah jednoznačně určuje metodu. Toto pojetí by bylo oprávněné pouze v případě, kdyby cíle školy sledovaly jen osvojení vědomostí. Jestliže však cíle zahrnují také rozvoj schopností, dovedností, myšlenkových operací, dále vytváření postojů, přesvědčení a sociálních kompetencí, nelze metodu jednostranně přiřadit k obsahu v lineární jednosměrné závislosti, poněvadž konkrétní obsah výuky se utváří teprve v součinnosti učitele a žáků, kdy se metoda modifikuje aktuálními podmínkami výuky. Také protikladná koncepce, podle níž výuková metoda určuje obsah, neodpovídá výchovně vzdělávací skutečnosti.

Výuková metoda představuje ve výuce určitý dynamický prvek, který se ve srovnání s obsahem a organizačními formami relativně rychleji mění a přizpůsobuje novým cílům a okolnostem. Výukové metody ovšem nejsou rozhodujícím činitelem výuky, nýbrž jen jedním z prvků výchovně vzdělávacího systému, a nemohou proto nahradit chybějící obsah nebo kompenzovat nezřetelný cíl. Naopak jsou vázány na celkovou koncepci výuky a jen v jejím rámci jsou plně funkční a efektivní.⁵

2.1.3. Klasifikace výukových metod

Klasifikace výukových metod je velmi rozsáhlá (Mojžíšek, 1988, Maňák, 1994, Skalková, 1999 aj.). Obvykle se rozlišují metody verbální, názorné a praktické. Jiné členění se opírá o rozlišování podle kognitivních operací. Často se v odborných publikacích a médiích hovoří o metodách tradičních, moderních, alternativních či aktivizujících. Kombinovaný pohled na výukové metody člení výukové metody do tří skupin na metody klasické, aktivizující a komplexní, a to podle kritéria stupňující se složitosti edukačních vazeb.⁶ Přehled výukových metod, který jsem využila při konstrukci dotazníku, uvádím v příloze č.1.

Není možné zde popsat všechny výukové metody, proto se zaměřím na obecnou charakteristiku metod aktivizujících, které by v současné škole neměly chybět.

---

⁵ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. str.22

⁶ Tamtéž.

2.1.4. Aktivizující výukové metody

Kritika tradičních metod, kterým se vytýkala monostruktura výuky, direktivní řízení, podceňování nebo dokonce potlačování aktivity a samostatnosti žáka, vyústila v koncepci aktivizujících metod.

Aktivizující metody přispívají k překonávání stereotypů ve výuce, předpokládají bezprostřední zapojení žáků do výukových aktivit a podporují tvořivé hledání učitelů. Aktivizující metody se vymezují jako postupy, které vedou výuku tak, aby se výchovně vzdělávacích cílů dosahovalo hlavně na základě vlastní učební práce žáků, přičemž důraz se klade na myšlení a řešení problémů.

Kromě uvedených předností aktivizačních metod se vyzvedává i jejich přínos k rozvoji osobnosti žáka se zaměřením na jejich myšlenkovou a charakterovou samostatnost, zodpovědnost a tvořivost. Zejména se zdůrazňuje, že aktivizující metody ve zvýšené míře umožňují poskytovat žákům něco víc než informace, že počítají se zájmem žáků, vycházejí vstříc individuálním stylům jednotlivých žáků při respektování úrovně jejich kognitivního rozvoje, že dávají žákům zčásti ovlivňovat konkrétní cíle výuky, využívat možnosti individuálního učení, zapojovat se do kooperativního učení a spolupráce. Aktivizujícím metodám se také připisuje vliv na vytváření příznivého školního klimatu.

Aktivizující metody však nepředstavují ve výuce jedinou cestu. Výsledky výzkumů ukazují, že tradiční výuka se jeví efektivnější v úrovni vědomostí žáků, kdežto netradiční přístupy více ovlivňují kreativitu žáků, jejich zvědavost a pozitivní postoj ke škole a učení.

Vyladit tyto rozpory a dosáhnou cílů, které by odpovídaly požadavkům 21.století, závisí především na samotných učitelích.⁷

---

⁷ Maňák,J;Švec,V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, str.105

2.2. Management vzdělávacích inovací

2.2.1 Základní tendence v učení a vyučování

Strategie rozvoje školy a inovací by měla být primárně orientovaná na procesy vyučování a učení. Základní tendence v učení a vyučování, které jsou v dnešní škole velmi aktuální jsou konstruktivní učení, individualizace učení, kooperativní učení, podnětné učební prostředí a integrované kurikulum.⁸

2.2.1.1. Konstruktivní učení

Nástroje, které volíme k nějaké činnosti, vždy souvisejí s tím, jakého výsledku chceme dosáhnout. V minulosti se většinu poznatků a informací mohly děti dovědět pouze ve škole. Tradiční schéma vyučování pak bylo celkem přiměřeným nástrojem k dosažení tohoto cíle. Spočívalo v tom, že učitel předává hotové poznatky žákům. Tento způsob výuky je odborně nazýván jako transmisivní. Vychází z předpokladu, že zdržovat se vyhledáváním informací, nebo se dokonce dopracovávat nového poznání vlastním postupem, zkoušením, pokusem a omylem nemá význam, když je zde někdo, kdo všechno ví a může sdělit bez ztráty času nevědoucímu.⁹

Italský pedagog Francesco Tonucci hovoří o transmisivní škole, která je založena na třech základních předpokladech:

1. Dítě neví (neumí) a do školy přichází, aby se vše naučilo.
2. Učitel ví /umí a do školy přichází, aby vše naučil toho, kdo nic neví.
3. Inteligence je prázdná nádoba, která se postupně naplňuje kladením poznatků na sebe.¹⁰

Situace se dramaticky mění, když připustíme, že stejně důležitou složkou vzdělání je schopnost aktivně a samostatně vyhledávat informace, řešit problémy, hledat souvislosti, vyvozovat pravidla, tvořit si vlastní názory a umět obhajovat a zejména schopnost to vše použít v nenadálých situacích a eventuálně to naučit druhé, je-li potřeba.

Dalším významným faktorem je také skutečnost, že současná škola již není jediným místem, kde se žáci učí, kde získávají nové poznatky a zkušenosti. Na tomto místě je nutné připomenout, že vyučovací metody založené na předávání (transmisi) hotových poznatků by v současné škole neměly převládat z výše uvedených důvodů.

⁸ Přednáška Dr.Kasíkové. *Management inovací vzdělávacího procesu*. Praha: UK PF CŠM, 2004.

⁹ NOVÁČKOVÁ,J. *Mýty ve vzdělávání*. Kroměříž: Spirála 2001, str.13.

¹⁰ TONUCCI,F. *Vyučovat nebo naučit?*. Praha: Pedagogická fakulta UK,1994. str.14.

Jako konstruktivní učení označujeme učení, které předpokládá, že každý žák si přináší do výuky daného předmětu určité zkušenosti z předcházejícího života a vzdělávání, že každý žák má subjektivní poznatky, představy, emoce a očekávání týkající se učiva, i když někdy jsou „naivní“ a nepřesné. Učení se novému pak chápeme jako rekonstruování předchozích poznatků a zkušeností, nebo také konstrukci (výstavbu) vlastního poznání učícího se jedince.

Opět připomenu Tonucciho a jeho tři základní předpoklady konstruktivní školy:

1. Dítě ví a přichází do školy, aby přemýšlelo nad svými poznatky, aby je organizovalo, prohloubilo, obohatilo a rozvinulo a to ve skupině.
2. Učitel zajišťuje aby každý žák mohl dosáhnout co nejvyšší možné úrovně (kognitivní, sociální, operační) za účasti a přispění všech.
3. Inteligence je určitá oblast, která se modifikuje a obohacuje restrukturováním.¹¹

Významnou komplexní výukovou metodou, která splňuje předpoklady konstruktivního učení, je dnes propagovaná metoda „kritické myšlení“. Kritické myšlení je chápáno jako činnost, nástroj, který pomáhá žákům přejít od povrchního k hloubkovému učení, k odhalování souvislostí, k porozumění učivu a k vlastním závěrům. Kriticky myslet znamená uchopit myšlenku, pochopit její obsah, prozkoumat ji, podrobit ji zdravému skeptickému posouzení, porovnat s jinými názory a s tím, co již o dané problematice vím, a posléze zaujmout vlastní stanovisko.

Kritické myšlení vychází z koncepce konstruktivistické psychologie a pedagogiky, podle níž člověk při učení nepřebírá hotové poznatky, ale konstruuje na základě svých dřívějších zkušeností a dříve osvojených znalostí. Dalším aspektem kritického myšlení je zohlednění osobních způsobů, cest, vlastních učebních postupů, tzv. metakognitivní přístup.

Jedním z pokusů, které usilují přispět ke zlepšení kultury učení, je projekt Čtením a psaním ke kritickému myšlení, který se rozšířil po celém světě. Kritické myšlení ve výuce je výchovně vzdělávací aktivita, která zasahuje celou osobnost žáka. Kromě složky kognitivní přispívá k rozvoji složky volní a afektivní. Základem této metody je tzv. integrovaný model myšlení, který spojuje tři oblasti myšlení; přijímání a vybavování poznatků, kritické myšlení a tvořivé myšlení. Metoda kritického myšlení navazuje na zkušenosti, které byly ověřeny reformním hnutím, alternativními školami i progresivními učiteli.

---

¹¹ TONUCCI, F. *Vyučovat nebo naučit?*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1994. str. 19.

Některá doporučení metodiky kritického myšlení mají ovšem specifický ráz, např. vytvořit atmosféru, v níž žáci nemají obavy vyslovovat vlastní názory, neopravovat chyby žáků ihned, ale poskytnout jim příležitost, aby si je uvědomili i bez učitelovy pomoci, akceptovat rozdíly v myšlení žáků, podporovat kooperativní a týmovou práci.

Ústředním momentem kritického myšlení je třífázový model učení:

1.Fáze evokace – má vyvolat zájem o problematiku. Jde o zjišťování, co žáci o tématu vědí, co si myslí, že vědí. Následně žáci formulují své nejasnosti, otázky, výsledkem by mělo být zaujetí pro řešení úkolu.

2.Fáze uvědomění si významu - jejímž posláním je udržet zájem žáka a podnítit ho, aby sledoval své myšlenkové postupy. Žák hledá nové informace, upřesňuje si své názory a konfrontuje je se svými původními představami.

3.Fáze reflexe – vede k prohloubení učiva. Žáci třídí, systematizují získané vědomosti a upevňují je tím, že přetvářejí své poznatkové struktury a převádějí do smysluplného rámce souvislostí a vazeb.

Struktura třífázového modelu učení se v metodě kritického myšlení aplikuje také na čtení narativních a výkladových textů. Kritické myšlení lze cvičit ve všech vyučovacích předmětech, je však třeba respektovat úroveň žáků, typ textu a jeho zpracování.¹²

---

¹² MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. str. 159-161.

2.2.1.2. Individualizace učení

V procesu učení se stále více projevuje individualizace učení s respektováním osobních stylů učení, odlišností procesů myšlení, vstupní úrovně vzdělání, rozdílné motivace ke vzdělávání a diferencovaných individuálních očekávání vzdělávajících se jedinců.¹³

Problematikou stylů učení se u nás zabývá J.Mareš. V zahraničí je často citovaná i prakticky uplatňovaná typologie D.A.Kolba, která vychází z modelu zkušenostního učení. V jeho modelu lze rozlišit dvě dimenze:

1. Dimenzi způsobu získávání zkušeností (aktivní experimentování - reflektující pozorování).
2. Dimenzi přetváření těchto zkušeností do formy znalostí žáka (konkrétní zkušenosti -abstraktní konceptualizace).

V literatuře se můžeme setkat z mnoha dalšími typologiemi stylů učení, ve kterých lze vypořádat dva základní přístupy k učení, tzv. povrchový a hloubkový.

Povrchový přístup k učení mají žáci, které škola nebaví, ale snaží se vyhovět rodičům a učitelům. Jejich učení spočívá v reprodukci poznatků bez osobního vztahu, učivu nerozumí, nedokáží rozlišit podstatné poznatky od nepodstatných. Příčinou tohoto přístupu může být nezáměr o daný předmět, malé zkušenosti s používáním různých učebních strategií, úzkostnost, orientace na chybu. Stejně tak ale může být příčinou velký rozsah učiva, nestrukturované učivo, zadávání nepřiměřených učebních úloh, zkoušení omezené na reprodukování poznatků.

Hloubkový přístup k učení mají žáci hodně motivovaní k učení, protože učení je baví, vidí uplatnění svých poznatků v dalším životě, učivu dávají osobní smysl. Ze strany učitele k uvedenému přístupu jistě přispívá kvalitní vysvětlení učiva, nadšení, flexibilita, porozumění žákům, strukturované učivo přiměřeného rozsahu, zadávání promyšlených úloh, citlivá reakce na chybu žáka, individuální přístup k žákům, podpora tvořivosti žáků, opakování a prověřování učiva, opírající se o porozumění.

Učitel, který dobře diagnostikuje učební styly svých žáků a jejich přístup k učení, může pak vhodnou volbou a způsobem použití výukových metod zvýšit efektivitu jejich učení. Obecně lze konstatovat, že učitel by měl využívat metody, které zapojují žáky do aktivního

---

¹³ RABE,V. *Zlepší nové přístupy motivaci studentů?*In *Sborník příspěvků: Alternativní metody výuky: mezinárodní konference 27.4. 2006* [online] . Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2006. [cit. 2006-04-27]. Dostupné na WWW:<<http://everest.natur.cuni.cz/konference/2006/prispevek/rabe.pdf>>

získávání a zpracovávání zkušeností a poznatků, podněcují samostatnost a tvořivost žáků, ukazují žákům, jak strukturovat učivo, jak odlišit podstatné od nepodstatného, motivují žáky k tomu, aby sami kladli otázky, vztahující se k učivu.¹⁴

Vyučování, které se přizpůsobuje individuálním potřebám žáků, může být realizováno různými způsoby. Například individuální vyučování formou tutoringu, kdy pokročilejší student vyučuje méně zdatného. Ukazuje se, že vrstevnické vyučování má velice podobné výsledky, jako když vyučuje učitel. U žáků, kteří doučují pravidelně, byly dokonce v některých případech zjištěny podobné výsledky jako u doučujících učitelů. Vrstevnické doučování přináší významné efekty nejen doučovaným, ale také doučujícím. Největší přínos pro ně mají získané dovednosti řídit učení druhého, uvědomovat si hodnotu času a osvojené sociální a manažerské dovednosti.¹⁵

Dalším postupem, který plně uspokojuje potřeby žáků, je zvládající učení, nebo-li mastery learning. Vychází ze základního pedagogického principu, že optimální učení nastává, když student postupuje v učivu dále až poté, kdy dobře zvládl předcházející krok. Zvládající učení vyžaduje zvláštní plánování, učební pomůcky a procedury. Učitelé musí být připraveni rozlišovat mezi základním a rozšiřujícím učivem, rozdělovat učivo do vhodných tematických celků a používat takové hodnotící strategie, aby jednotliví žáci dostávali kvalitní zpětnou vazbu o svých výsledcích. Na základě hodnocení výsledků učení je potřeba zadávat žákům takové učební úlohy, které budou přiměřené jejich úrovni znalostí, a tím povzbuzování k dalšímu učení.

---

¹⁴ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. str.31-34

¹⁵ HERBERT, J.; PAIK, J. *Efektivní vzdělávací strategie*. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.ibe.unesco.org/publications/EducationalPracticesSeriesPdf/Practices_3_Czech.pdf>

2.2.1.3. Kooperativní učení

Dovednost spolupráce a týmové práce patří mezi klíčové kompetence, ke kterým bychom měli své studenty vést. Právě kooperativní učení je strategií, která uvedené kompetence u studentů rozvíjí.

Žádná inovace nebyla tak důkladně prozkoumána od 70. let v řadě zemí, jako učení se spoluprací.¹⁶ Je to systém učení, který využívá spolupráce žáků k lepším školním výsledkům. Výsledky byly prokázány ve zvýšení výkonu žáků, motivaci k učení, ve vytváření sociálních dovedností, v rozvoji osobnostních kvalit jedince a při utváření pozitivního klimatu ve třídě.

Základní znaky kooperativního učení:

1. *Pozitivní vzájemná závislost* členů skupiny; vytváří se na základě propojené činnosti žáků, tak, že nemohou jako jednotlivci uspět, pokud neuspějí jako celek. Pozitivní vzájemná závislost je dána společným cílem, průběhem skupinové činnosti i hodnocením.

2. *Interakce tváří v tvář*, tato základní komponenta se projeví v organizaci malých, 2 -6 členných skupin. Jen tak se mohou plně projevit žádoucí sociální vlivy podporující učení a objevit potřebné poznávací a interpersonální dovednosti (diskuze o podstatě problémů, předávání vědomostí ve skupině, umění klást otázky, prosadit svůj názor i ustoupit, vzájemná pomoc a asistence, odpovědnost vůči druhým, sociální podpora, atp.).

3. *Osobní odpovědnost* znamená, že výkon každého jednotlivce je zhodnocen a využit pro celou skupinu, všichni členové skupiny mají z kooperativního učení prospěch. Jedinci prokazují svůj pokrok k učení, který nastal prostřednictvím skupiny.

4. *Formování a využívání sociálních dovedností*, např. znát se a věřit si, komunikovat jasně a nedvojznačně, akceptovat a podporovat jeden druhého, řešit konflikty konstruktivně.

5. *Reflexe skupinového učení*; účinnost skupinové práce je do značné míry závislá na tom, zda a jak skupiny popisuje vlastní činnost a jak činí rozhodnutí o vlastních krocích. To vede ke dvojímu efektu: jednak se žáci učí kooperativním dovednostem a udržují dobré pracovní vztahy, jednak tato reflexe zabezpečuje to, čemu se říká myšlení na metakognitivní úrovni (myšlení o myšlení). Pedagogové se shodují v tom, že učit děti právě těmito procesům, uvědomělosti vlastní činnosti, patří k nejhodnotnějším cílům výuky.¹⁷

¹⁶ HRUBÁ, J. *Spolupráce kontra individualismus*. Praha, 2006 [online]. Dostupné na WWW: <<http://ucitelske-listy.ceskaskola.cz/Ucitelskelisty/Ar.asp?ARI=102>>

¹⁷ KASÍKOVÁ, H., VALENTA, J. *Reformu dělá učitel: Diferenciace, individualizace, kooperace ve vyučování*. Praha: STD, 1994, str. 51.

2.2.2. Implementace vzdělávacích inovací

Postupné zavádění inovativních výukových strategií do edukačního procesu, které by byly v souladu s výše uvedenými základními tendencemi v učení a vyučování, závisí na několika základních předpokladech.

Management školy musí mít jasnou vizi, jakou cestou se má edukační proces ubírat. Zda se bude držet tradičních osvědčených postupů, nebo zda bude hledat nové efektivnější způsoby. Záleží především na řediteli školy. Jen ředitel školy může udat správný směr, avšak musí s ním být plně ztotožněn.

Základní kompetencí ředitele je **vedení lidí**. Vedení lidí spočívá ve faktu vytvořit jim v první řadě dobré pracovní podmínky, zajímat se o jejich práci, jejich vývoj, pracovní postup. Ředitel je zodpovědný za pracovní morálku učitelů, za rozvoj jejich odbornosti. On musí vědět, koho poslat na další vzdělávání, komu je třeba pomoci, koho je třeba vyzdvihnout, ocenit, podpořit a odměnit. Musí dát svým pracovníkům nástroje, chce-li, aby uspěli.¹⁸

Dalším významnou podmínkou při zavádění inovací do výchovně vzdělávacího procesu je **týmová práce**. Týmy v učitelském sboru, skupiny vzájemné pomoci, nápomocné skupiny složené z učitelů usnadňují transfer od idejí, zkušeností, chování učitelů při vzdělávání do školní praxe, od představ do reality.

Práce v týmech vzájemné pomoci má tyto základní cíle:

- Poskytnout podpůrnou skupinu pro učitele, jeho každodenní práci ve výuce, vytvořit skupinu kolegů, kteří pracují na plánování a realizaci inovací ve vyučovacích hodinách.
- Poskytnout každému členu týmu zpětnou vazbu při realizaci týmového vyučovacího plánu a také zpětnou vazbu o výsledcích třídy ve vztahu k fungování plánu a učitelově chování.¹⁹

Kvalita výuky je přímo závislá na pedagogických dovednostech učitele a na jeho tvůrčích schopnostech. Důležité je, aby tyto dovednosti byly rozvíjeny **dalším vzděláváním** a sebevzděláváním.

Ve většině profesí je další vzdělávání v oboru nedílnou součástí nejen kariéry, ale prostě setrvání na daném pracovním místě. Další vzdělávání učitelů má stále několik problémů, které nejsou systémově řešeny. Po stránce finanční jsou ve hře nejen ceny kurzů,

¹⁸ Přednáška Dr. Slavíkové *Řízení pedagogického procesu*. Praha: UK PF ČSM, 2004.

¹⁹ KASÍKOVÁ, H. *Kooperativní učení a vyučování*. Praha: Karolinum, 2001, str. 143.

ale také výdaje za suplování za učitele, kteří by se chtěli zúčastnit semináře či kurzu v době vyučování. Naučit se metody jako je např. kritické myšlení, kooperativní učení není záležitost účasti na dvou-třech seminářích. Stejně tak časté suplování není ani pro studenty přínosné. Víkendové vzdělávání či letní vzdělávací pobyty jsou zejména pro matky s malými dětmi únosné nanejvýš výjimečně.²⁰

I přes uvedené problémy související s dalším vzděláváním se domnívám, že nejvíce záleží na **osobnosti učitele**, zda on sám má potřebu ve výuce experimentovat, využívat netradiční způsoby.

Žádné nařízení shora nevede k žádoucím změnám chování, to platí i pro učitele. Hlavní podmínkou je přiměřená svoboda všech účastníků edukačního procesu, aby mohli pracovat v klimatu důvěry, protože jen v takovém prostředí může existovat potřebný kontakt mezi lidmi v roli prostředníků při podpoře inovace a při rozvoji poznávání. Jinými slovy, edukační proces by měl být organizován tak, aby se školy staly místem, kde všichni činitelé, jak dospělí, tak mladí lidé, v procesu učení půjdou cestou objevování, výzkumu a tvorby.

---

²⁰ NOVÁČKOVÁ, J. *Mýty ve vzdělávání*. Kroměříž: Spirála 2001. str. 38.

3. PRAKTICKÁ ČÁST

3.1. Metoda

Ke zjištění informací jsem zvolila metodu dotazníku. Sestavila jsem dva dotazníky, jeden pro ředitele SZŠ a jeden pro učitele SZŠ.

Dotazník pro ředitele SZŠ obsahuje 4 otázky. Všechny otázky jsou uzavřené a zjišťují názory ředitelů na inovace v oblasti vyučovacích metod. Dotazník v plném znění uvádím v příloze č.2.

Dotazník pro učitele SZŠ obsahuje 14 otázek. Otázky č.1-11 a 14 jsou uzavřené, otázky č.12 a 13 obsahují škálu odpovědí.

Dotazník je rozdělen do několika částí. První část obsahuje identifikační údaje (pohlaví, pedagogická praxe a aprobace) nezbytné pro zpracování dotazníků.

Druhá část (otázka č. 1-9) je zaměřena na obecné otázky vyučování a učení. Otázka č.10 zjišťuje názory učitelů na spolupráci v jejich škole. Otázka č.11 zjišťuje využívání nových technologií ve výuce.

Třetí část (otázka č.12 a 14) je stěžejní a zjišťuje, jaké vyučovací metody učitelé využívají ve výuce a zda mají zájem o vzdělávání v oblasti metod.

Poslední část (otázka č. 13) zjišťuje, jaké metody učitelé využívají k sebereflexi své práce. Dotazník v plném znění je uveden v příloze č.3.

Šetření probíhalo od dubna do června 2006.

3.2. Charakteristika výzkumného vzorku a statistické zpracování

Výzkumný vzorek tvořilo 120 učitelů SZŠ a 20 ředitelů SZŠ.

Dotazníky pro ředitele SZŠ byly administrovány klasickou poštou (5 dotazníků) po předchozí telefonické domluvě. 15 dotazníků bylo rozesláno poštou elektronickou. Návratnost dotazníků rozeslaných klasickou poštou byla 100 %. Návratnost dotazníků rozeslaných elektronicky byla 60 % (9 vyplněných dotazníků). Celkový počet zpracovávaných dotazníků byl 14.

Dotazníky pro učitele byly administrovány po předchozí telefonické domluvě s řediteli škol klasickou poštou. Pro zvýšení návratnosti dotazníků byla přiložena ofrankovaná obálka se zpáteční adresou. Celkem bylo rozesláno 100 dotazníků do pěti náhodně vybraných SZŠ v ČR. Šetření ve vlastní škole bylo provedeno osobně u dvaceti dotazovaných učitelů.

Návratnost dotazníků pro učitele byla 91 % (celkem 110 vrácených dotazníků). Z uvedeného počtu vrácených dotazníků bylo 8 vyřazeno z důvodu nedostatečně vyplněných identifikačních údajů. Konečný počet dotazníků pro učitele SZŠ, který byl vyhodnocen, činil 102 dotazníků.

Dotazníky byly kvantitativně vyhodnoceny. Byla zaznamenávána absolutní a relativní četnost odpovědí. Odděleně byly zaznamenávány odpovědi učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů (dále jen U_{VVP}) a učitelů odborných předmětů (dále jen U_{OP}). U_{VVP} byli rozděleni na tři skupiny podle délky pedagogické praxe, stejně tak byli rozděleni i U_{OP} . První skupinu respondentů (dále označovanou 1) tvoří začínající učitelé - do pěti let pedagogické praxe, druhou (dále označovanou 2) – učitelé od šesti do patnácti let pedagogické praxe, třetí (dále označovanou 3) – učitelé s více než patnáctiletou praxí. Charakteristiku respondentů z řad učitelů uvádím v tab.č.1.

Tab.č.1:

Charakteristika respondentů z řad učitelů SZŠ

Učitelé všeobecně vzdělávacích předmětů								Učitelé odborných předmětů																							
1-5 let pedagogické praxe				6-15 let pedagogické praxe				15 a více let pedagogické praxe				celkem				1-5 let pedagogické praxe				6-15 let pedagogické praxe				15 a více let pedagogické praxe				celkem			
Muži		Ženy		Muži		Ženy		Muži		Ženy		Muži		Ženy		Muži		Ženy		Muži		Ženy		Muži		Ženy					
3	8	2	6	5	23	10	37	0	14	0	16	0	25	0	55	14	16	25	55	14	16	25	55	14	16	25	55				
11		8		28		47		14		16		25		55		14		16		25		55		14		16		25		55	
Celkem 102																															

3.3. Výsledky

3.3.1. Vyhodnocení dotazníků pro učitele SZŠ

Otázka č.1

Ve výuce dominuje důraz na poznatky, ale je třeba respektovat také zájmy a postoje studentů.

Kategorie odpovědí	Absolutní četnost								Relativní četnost /%/							
	U _{VVP}				U _{OP}				U _{VVP}				U _{OP}			
	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ
Ano	9	8	25	42	14	16	25	55	82	100	89	89	100	100	100	100
Celkem 97								97 %								
Ne	2	0	3	5	0	0	0	0	18	0	11	11	0	0	0	0
Celkem 3								3 %								

Všichni U_{OP} se shodují, že ve výuce ve SZŠ je kladen především důraz na poznatky. Stejného názoru je i 89 % U_{VVP}. 18 % začínajících a 11 % U_{VVP} s pedagogickou praxí nad 15 let si myslí, že důraz na poznatky ve výuce není tím nejdůležitějším.

Otázka č.2

Do výuky by měli zasahovat studenti.

Kategorie odpovědí	Absolutní četnost								Relativní četnost /%/							
	U _{VVP}				U _{OP}				U _{VVP}				U _{OP}			
	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ
Ano	9	8	22	39	14	16	25	55	82	100	79	83	100	100	100	100
Celkem 94								92 %								
Ne	2	0	6	8	0	0	0	0	18	0	21	17	0	0	0	0
Celkem 8								8 %								

Všichni U_{OP} uvádí, že studenti by se měli podílet na organizaci a průběhu výuky. 17% U_{VVP} se domnívá, že studenti by do výuky zasahovat neměli. Nejpočetnější skupinou učitelů, která uvedla, že studenti by do výuky zasahovat neměli, jsou U_{VVP} s pedagogickou praxí nad 15 let (21 %).

Otázka č.3

Pro výuku mého předmětu je charakteristická verbální výuka.

Kategorie odpovědí	Absolutní četnost								Relativní četnost /%/							
	U _{VVP}				U _{OP}				U _{VVP}				U _{OP}			
	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ
Ano	7	5	20	32	11	9	13	33	64	63	71	68	79	56	52	60
	Celkem 65								64 %							
Ne	4	3	8	15	3	7	12	22	36	37	29	32	21	44	48	40
	Celkem 37								36 %							

64 % všech dotazovaných učitelů uvedlo, že pro výuku jejich předmětů je charakteristická verbální výuka. Nejpočetnější skupinou učitelů, která uvedla, že verbální výuka není pro jejich předměty charakteristická, jsou odborné učitelky s pedagogickou praxí nad 15 let (48 %).

Otázka č.4

Ve výuce sleduji, aby si studenti osvojili maximální rozsah poznatků.

Kategorie odpovědí	Absolutní četnost								Relativní četnost /%/							
	U _{VVP}				U _{OP}				U _{VVP}				U _{OP}			
	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ
Ano	9	5	23	37	13	10	20	43	82	63	82	79	93	63	80	78
	Celkem 80								78 %							
Ne	2	3	5	10	1	6	5	12	18	37	18	21	7	37	20	22
	Celkem 22								22 %							

Téměř 80 % všech učitelů klade při výuce důraz na osvojení maximálního rozsahu poznatků u svých studentů. Zbývajících asi 20 % učitelů nepovažuje osvojení maximálního rozsahu poznatků za nejdůležitější cíl výuky. Ze šesti sledovaných skupin učitelů klade nejvíce důraz na osvojení maximálního rozsahu poznatků ve výuce skupina začínajících odborných učitelek (93 %).

Otázka č.5

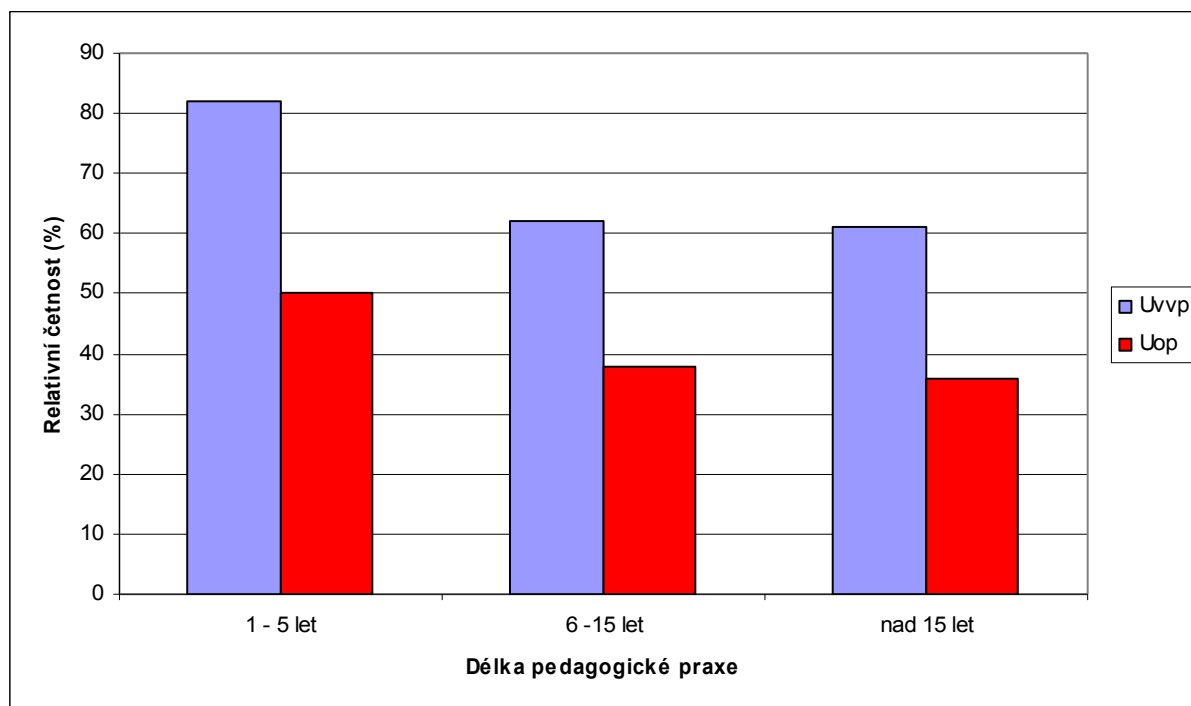
Dávám přednost klasické vyučovací hodině.

Kategorie odpovědí	Absolutní četnost								Relativní četnost /%/							
	U _{VVP}				U _{OP}				U _{VVP}				U _{OP}			
	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ
Ano	9	5	17	31	7	6	9	22	82	62	61	66	50	38	36	40
	Celkem 53								52 %							
Ne	2	3	11	16	7	10	16	33	18	38	39	34	50	62	64	60
	Celkem 49								48 %							

Klasickou vyučovací hodinu upřednostňuje ve výuce více než polovina všech dotazovaných učitelů. Z jednotlivých skupin učitelů ji nejvíce využívají začínající U_{VVP} (82%). Nejméně preferují klasickou vyučovací hodinu odborné učitelky s pedagogickou praxí nad 15 let. Výsledky znázorňuje graf č.1.

Graf č.1

Učitelé (%) upřednostňující ve výuce klasickou vyučovací hodinu

Otázka č.6

Důležité poznatky je třeba studentům diktovat.

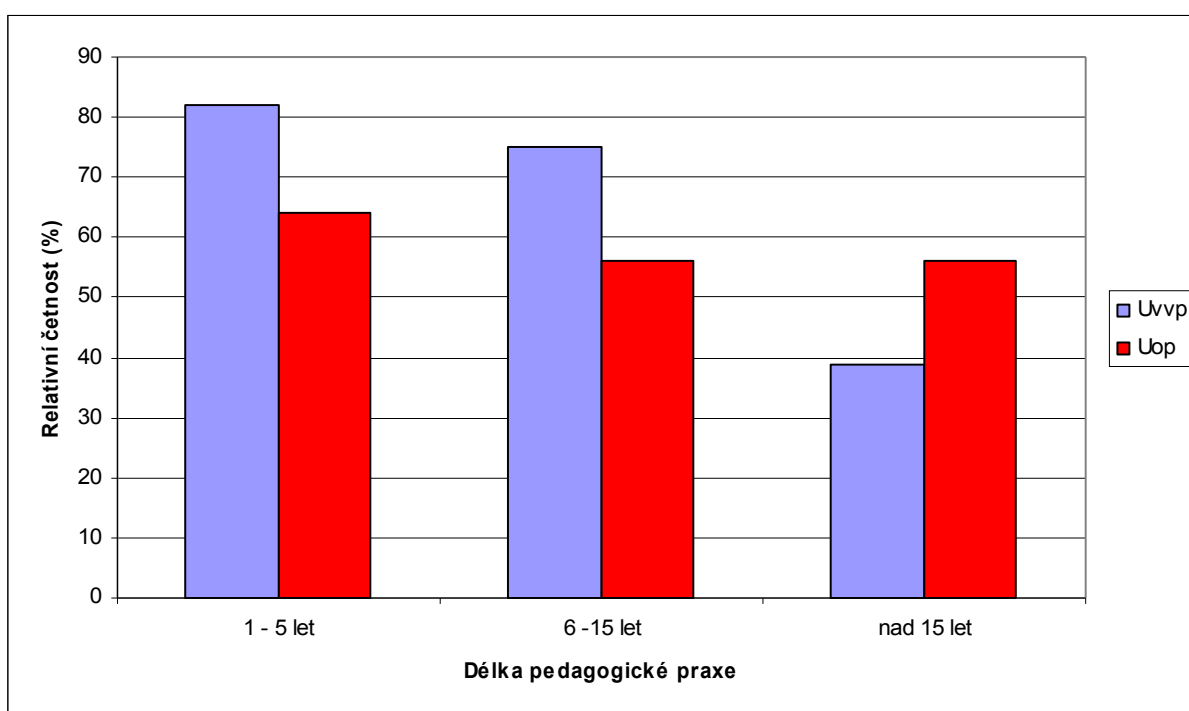
Kategorie odpovědí	Absolutní četnost								Relativní četnost /%/							
	U _{VVP}				U _{OP}				U _{VVP}				U _{OP}			
	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ
Ano	9	6	11	26	9	9	14	32	82	75	39	55	64	56	56	58
	Celkem 58								57 %							
Ne	2	2	17	21	5	7	11	23	18	25	61	45	36	44	44	42
	Celkem 44								43 %							

Více než polovina všech učitelů (57 %) odpověděla, že důležité poznatky je třeba studentům diktovat. Ostatní se domnívají, že diktovat není třeba. Diktování preferují nejvíce začínající U_{VVP} a nejméně U_{VVP} nad 15 let pedagogické praxe.

Výsledky znázorňuje graf č.2.

Graf č.2

Učitelé (%), kteří studentům diktují důležité poznatky

Otázka č.7

Ve škole by se měli studenti učit „učit se“.

Kategorie odpovědí	Absolutní četnost								Relativní četnost /%/							
	U _{VVP}				U _{OP}				U _{VVP}				U _{OP}			
	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ
Ano	7	6	23	36	11	14	20	45	64	75	82	77	79	88	80	82
	Celkem 81								79 %							
Ne	4	2	5	11	3	2	5	10	36	25	18	23	21	12	20	18
	Celkem 21								21 %							

Na otázku, zda-li se mají studenti ve škole učit „učit se“ odpovědělo 79 % všech učitelů kladně. 21 % učitelů zaujímá opačný názor, že studenti by se ve škole učit „učit se“ neměli.

Otázka č.8

Plnění osnov mi nedovoluje plně využívat aktivizační metody.

Kategorie odpovědí	Absolutní četnost								Relativní četnost /%/							
	U _{VVP}				U _{OP}				U _{VVP}				U _{OP}			
	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ
Ano	6	2	13	21	5	9	6	20	55	25	46	45	36	56	24	36
	Celkem 41								40 %							
Ne	5	6	15	26	9	7	19	35	45	75	54	55	64	44	76	64
	Celkem 61								60 %							

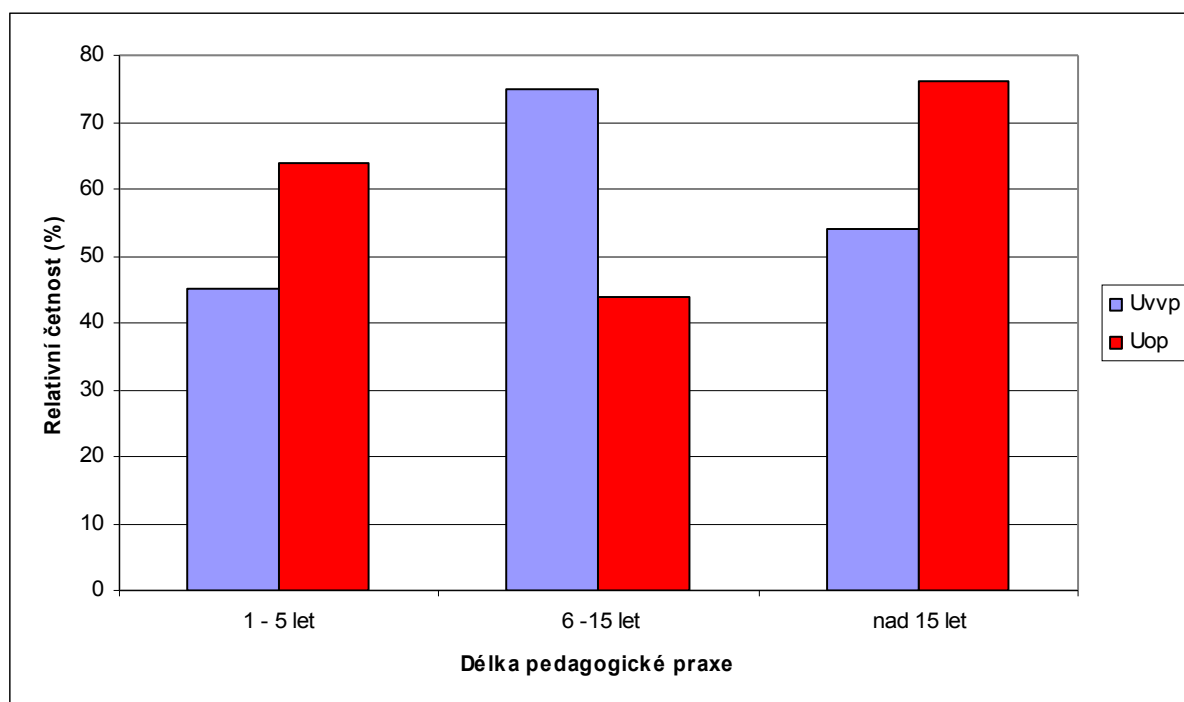
60 % všech učitelů uvedlo, že plnění osnov jim nebrání plně využívat aktivizační metody a 40 % učitelů je opačného názoru.

Nejpočetnějšími skupinami učitelů z hledisky délky pedagogické praxe, kterým plnění učebních osnov nedovoluje plně využívat aktivizační metody, jsou U_{OP} s pedagogickou praxí od 6 do 15 let (56 %) a začínající U_{VVP} (55 %).

Výsledky znázorňuje graf. č.3.

Graf č.3

Učitelé (%), kterým plnění osnov nebrání plně využívat aktivizační metody

Otázka č.9

Velký počet studentů ve třídě mi nedovoluje plně respektovat individuální strategie učení studentů.

Kategorie odpovědí	Absolutní četnost								Relativní četnost /%/							
	U _{VVP}				U _{OP}				U _{VVP}				U _{OP}			
	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ
Ano	9	5	18	32	5	10	16	31	82	63	64	68	36	63	64	56
	Celkem 63								62 %							
Ne	2	3	10	15	9	6	9	24	18	37	36	32	64	37	36	44
	Celkem 39								38 %							

68 % U_{VVP} a 56 % U_{OP} uvádí, že velký počet studentů ve třídě jim nedovoluje plně respektovat individuální zvláštnosti studentů. Ostatní odpověděli, že i při současných počtech studentů lze individuální strategie učení studentů plně respektovat.

Otázka č.10

Na naší škole učitelé vzájemně spolupracují.

Kategorie odpovědí	Absolutní četnost								Relativní četnost /%/							
	U _{VVP}				U _{OP}				U _{VVP}				U _{OP}			
	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ
Ano	11	7	24	42	14	11	21	46	100	88	86	89	100	69	84	84
	Celkem 88								86 %							
Ne	0	0	3	3	0	4	4	8	0	0	11	6	0	25	16	14
	Celkem 11								11 %							
Neodpovědělo	0	1	1	2	0	1	0	1	0	12	3	4	0	6	0	2
	Celkem 3								3 %							

Všichni začínající učitelé odpověděli, že učitelé na jejich škole spolupracují. 6% U_{VVP} a 14 % U_{OP} uvedlo, že učitelé na jejich škole nespolupracují. Nejpočetnější skupinou učitelů, která uvedla, že učitelé na jejich škole nespolupracují, jsou U_{OP} s pedagogickou praxí od 6 do 15 let. Na otázku vůbec neodpověděli 3 učitelé, tj. 3 %.

Otázka č.11

Používáte ve výuce dataprojektor?

Kategorie odpovědí	Absolutní četnost								Relativní četnost /%/							
	U _{VVP}				U _{OP}				U _{VVP}				U _{OP}			
	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ
Ano	3	2	10	15	7	10	14	31	27	25	36	32	50	63	56	56
	Celkem 46								45 %							
Ne	8	6	18	32	7	6	11	24	73	75	64	68	50	37	44	44
	Celkem 56								55 %							

Dataprojektor využívá ve výuce 32 % U_{VVP} a 56 % U_{OP}. Nejméně využívá tuto didaktickou pomůcku skupina U_{VVP} s pedagogickou praxí od 6 do 15 let (75 %), nejvíce využívá dataprojektor skupina U_{OP} s pedagogickou praxí od 6 do 15 let (63 %).

Otázka č.12

Uved'te, jak často využíváte uvedené vyučovací formy a metody:

12.1. Vyučovací metody a formy výuky, které učitelé využívají „často“.

Kategorie	Absolutní četnost								Relativní četnost /%/							
	U _{VVP}				U _{OP}				U _{VVP}				U _{OP}			
	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ
frontální výuka	11	5	18	34	9	10	15	34	100	63	64	72	64	63	60	62
	Celkem 68								67 %							
skupinová výuka	2	3	5	10	9	7	10	26	18	38	18	21	64	44	40	47
	Celkem 36								35 %							
individuální výuka	0	0	4	4	3	0	4	7	0	0	14	9	21	0	16	13
	Celkem 11								11 %							
kooperativní výuka	3	1	6	10	3	3	5	11	27	13	21	21	21	19	20	20
	Celkem 21								21 %							
partnerská výuka	0	2	5	7	1	0	2	3	0	25	18	15	7	0	8	5
	Celkem 10								10 %							
samostatná práce žáků	6	5	9	20	5	7	10	22	55	63	32	43	36	44	40	40
	Celkem 42								41 %							
inscenační metody	1	0	1	2	3	4	3	10	9	0	4	4	21	25	12	18
	Celkem 12								12 %							
problémové vyučování	0	0	1	1	3	4	8	15	0	0	4	2	21	25	32	27
	Celkem 16								16 %							
projektová výuka	0	0	0	0	2	2	3	7	0	0	0	0	14	12	12	13
	Celkem 7								7 %							
výklad	11	5	21	37	9	10	14	33	100	63	75	79	64	63	56	60
	Celkem 70								69 %							
didaktické hry	0	0	3	3	2	2	4	8	0	0	11	6	14	13	16	15
	Celkem 11								11 %							
brainstorming	0	0	0	0	3	6	7	16	0	0	0	0	21	38	28	29
	Celkem 16								16 %							
kritické myšlení	2	0	2	4	3	0	0	3	18	0	7	9	21	0	0	5
	Celkem 7								7 %							
diskuze	2	0	10	12	6	7	7	20	18	0	36	26	43	44	28	36
	Celkem 32								31 %							
internet jako zdroj informací	3	3	4	10	6	5	8	19	27	38	14	21	43	31	32	35
	Celkem 29								29 %							
výukové programy	0	2	2	4	0	1	3	4	0	25	7	9	0	6	12	7
	Celkem 8								8 %							

Frontální vyučování jako nejčastěji využívanou organizační formu využívá 72% U_{VVP} a 62 % U_{OP} . Ze šesti sledovaných skupin učitelů uvedenou organizační formu využívají nejvíce začínající U_{VVP} (100 %). Výuku ve skupinách organizuje „často“ asi pětina U_{VVP} a necelá polovina U_{OP} .

Výklad využívá ve výuce 79 % U_{VVP} a 60 % U_{OP} . Nejvíce tuto metodu upřednostňují ve výuce začínající U_{VVP} (100 %). Následuje samostatná práce studentů, kterou využívá „často“ 43 % U_{VVP} a 40 % U_{OP} . Z hlediska délky pedagogické praxe samostatnou práci preferují nejvíce U_{VVP} od 6 do 15 let.

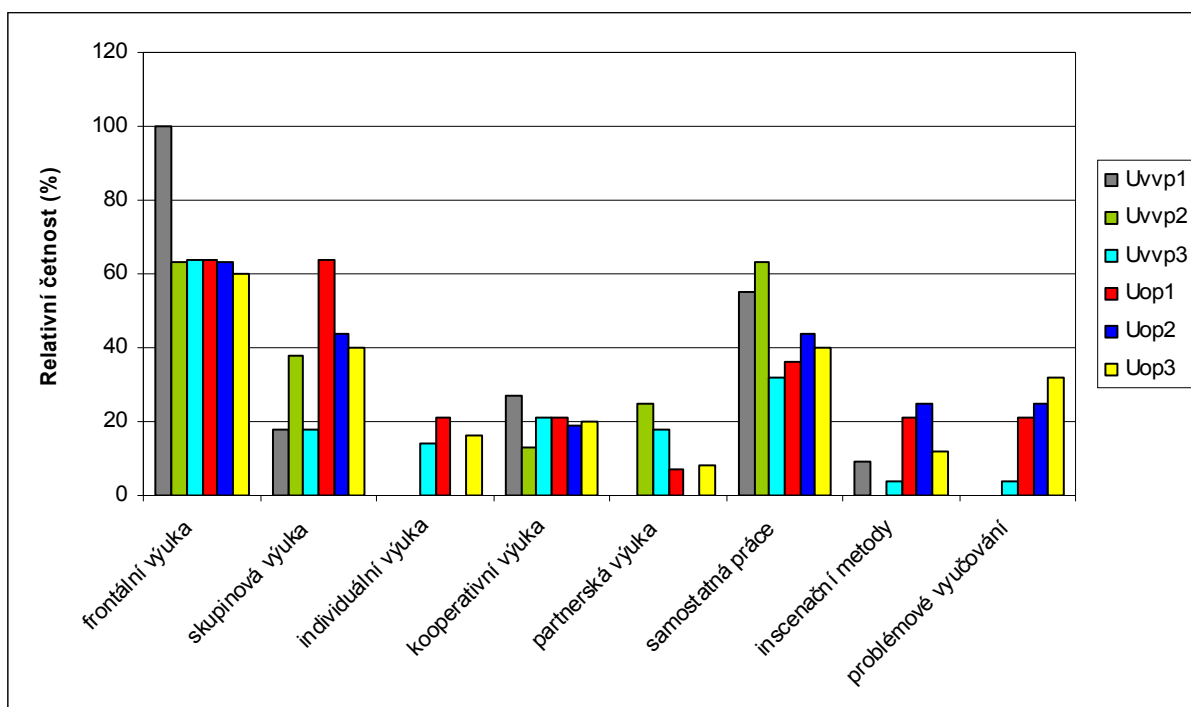
K dalším metodám, které učitelé nejčastěji využívají patří:

- diskuze - 26 % U_{VVP} a 36 % U_{OP} ;
- internet - 21 % U_{VVP} a 35 % U_{OP} ;
- kooperativní učení - 21 % U_{VVP} a 20 % U_{OP} , ze sledovaných skupin, podle délky pedagogické praxe, využívají kooperativní učení nejvíce začínající U_{VVP} (27 %);
- didaktické hry - 6 % U_{VVP} a 15 % U_{OP} ;
- inscenační metody - 4 % U_{VVP} a 18 % U_{OP} ;
- problémové vyučování - 2 % U_{VVP} a 27 % U_{OP} ;
- kritické myšlení - 9 % U_{VVP} a 5 % U_{OP} , nejvíce využívají kritické myšlení začínající U_{VVP} i U_{OP} ;
- projektové vyučování (0 % U_{VVP} a 13 % U_{OP});
- brainstorming (0 % U_{VVP} a 29 % U_{OP});
- výukové programy (9 % U_{VVP} a 7 % U_{OP}), ze sledovaných skupin, podle délky pedagogické praxe, využívají výukové programy nejvíce U_{VVP} od 6 do 15 let.

Výsledky znázorňuje graf č.4 a 5.

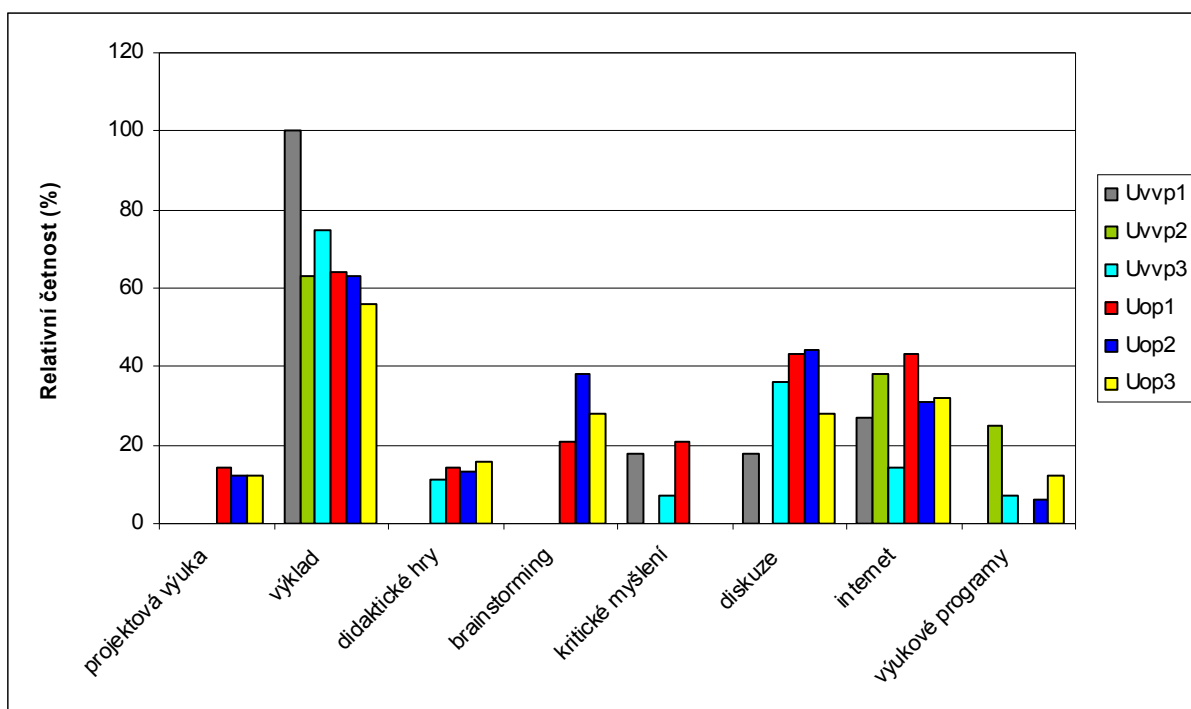
Graf č.4

Učitelé (%) využívající uvedené formy a metody „často“

Graf č. 5

Učitelé (%) využívající uvedené formy a metody „často“

12.2. Vyučovací metody a formy výuky, které učitelé využívají „občas“.

Kategorie	Absolutní četnost								Relativní četnost /%/							
	U _{VVP}				U _{OP}				U _{VVP}				U _{OP}			
	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ
frontální výuka	0	3	4	7	1	3	7	11	0	38	14	15	7	19	28	20
	Celkem 18								18 %							
skupinová výuka	4	3	16	23	3	6	14	23	36	38	57	49	21	38	56	42
	Celkem 46								46 %							
individuální výuka	2	0	7	9	5	8	9	22	18	0	25	19	36	50	36	40
	Celkem 31								31 %							
kooperativní výuka	4	2	6	12	5	6	5	16	36	25	21	26	36	38	20	29
	Celkem 28								27 %							
partnerská výuka	3	2	1	6	6	7	2	15	27	25	4	13	43	44	8	27
	Celkem 21								21 %							
samostatná práce žáků	1	0	11	12	7	6	9	22	9	0	39	26	50	38	36	40
	Celkem 34								34 %							
inscenační metody	0	3	8	11	5	6	6	17	0	38	29	23	36	38	24	30
	Celkem 28								28 %							
problémové vyučování	3	3	6	12	2	8	7	17	27	38	21	26	14	50	28	30
	Celkem 29								29 %							
projektová výuka	0	2	3	5	2	6	5	13	0	25	11	11	14	38	20	24
	Celkem 18								18 %							
výklad	0	2	4	6	5	3	11	19	0	25	14	13	36	19	44	35
	Celkem 25								25 %							
didaktické hry	4	2	9	15	3	10	8	21	36	25	32	32	21	63	32	38
	Celkem 36								36 %							
brainstorming	3	2	10	15	6	9	5	20	27	25	36	32	43	56	20	36
	Celkem 35								35 %							
kritické myšlení	0	0	9	9	2	7	5	14	0	0	32	19	14	44	21	25
	Celkem 23								23 %							
diskuze	0	2	8	10	4	7	8	19	0	25	29	21	29	44	32	35
	Celkem 39								39 %							
internet jako zdroj informací	1	0	4	5	6	8	5	19	9	0	14	11	43	50	20	35
	Celkem 24								24 %							
výukové programy	0	0	0	0	1	0	4	5	0	0	0	0	7	0	16	9
	Celkem 5								5 %							

Skupinovou výuku využívá „občas“ 49 % U_{VVP} a 42 % U_{OP} , individuální výuku 19% U_{VVP} a 40 % U_{OP} a frontální vyučování 15 % U_{VVP} a 20 % U_{OP} .

Samostatnou práci žáků uplatňuje ve výuce „občas“ 26 % U_{VVP} a 40 % U_{OP} . Nejvíce preferují samostatnou práci začínající U_{OP} (50 %). Didaktické hry používá „občas“ ve výuce 32 % U_{VVP} a 38 % U_{OP} .

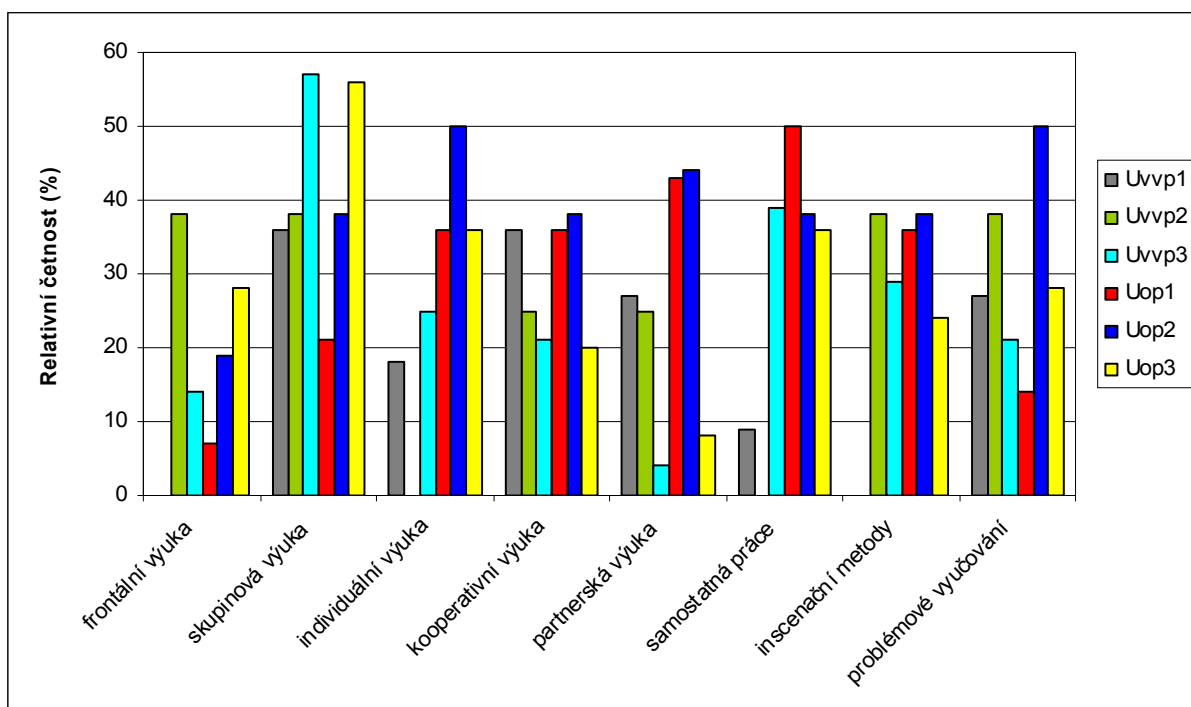
Další metody, které učitelé využívají ve výuce „občas“:

- brainstorming (32 % U_{VVP} a 36 % U_{OP});
- diskuze - 21 % U_{VVP} a 35 % U_{OP} ;
- problémové vyučování.- 26 % U_{VVP} a 30 % U_{OP} ;
- inscenační metody - 23 % U_{VVP} a 30 % U_{OP} ;
- výklad - 13 % U_{VVP} a 35 % U_{OP});
- internet jako zdroj informací - 11 % U_{VVP} a 35 % U_{OP} ;
- kritické myšlení - 19 % U_{VVP} a 25 % U_{OP} ;
- partnerská výuka - 13 % U_{VVP} a 27 % U_{OP} ;
- projektová výuka - 11 % U_{VVP} a 24 % U_{OP} ;
- výukové programy - 0 % U_{VVP} a 9 % U_{OP} .

Výsledky znázorňuje graf č.6 a 7.

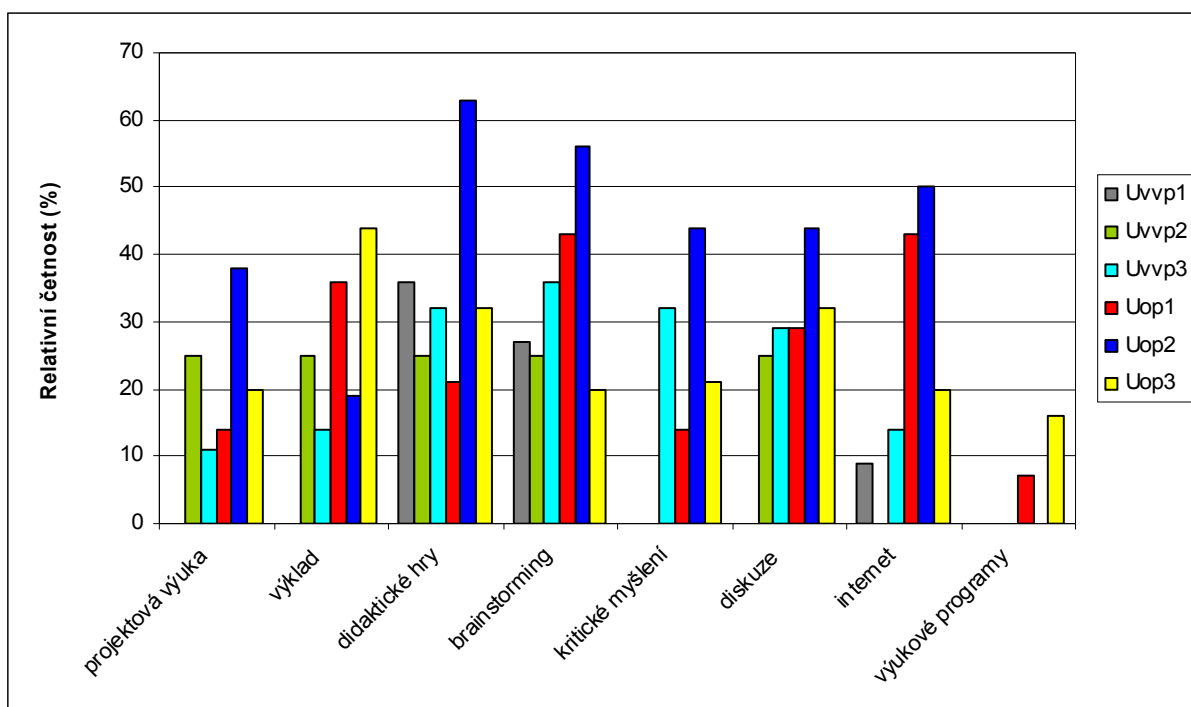
Graf č.6

Učitelé (%) využívající uvedené formy a metody „občas“

Graf č. 7

Učitelé (%) využívající uvedené metody „občas“

12.3. Vyučovací metody a formy výuky, které učitelé využívají „někdy“.

Kategorie	Absolutní četnost								Relativní četnost /%/							
	U _{VVP}				U _{OP}				U _{VVP}				U _{OP}			
	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ
frontální výuka	0	0	6	6	3	3	3	9	0	0	21	13	21	19	12	16
	Celkem 15								15 %							
skupinová výuka	5	2	7	14	2	3	1	6	45	25	25	30	14	19	4	11
	Celkem 20								20 %							
individuální výuka	6	5	13	24	5	2	7	14	55	63	46	51	36	13	28	25
	Celkem 38								38 %							
kooperativní výuka	4	5	7	16	4	4	8	16	36	63	25	34	29	25	32	29
	Celkem 32								32 %							
partnerská výuka	5	2	8	15	5	4	6	15	45	25	29	32	36	25	24	27
	Celkem 30								30 %							
samostatná práce žáků	4	3	5	12	2	1	2	5	36	38	19	26	14	6	8	9
	Celkem 17								17 %							
inscenační metody	4	0	8	12	5	3	8	16	36	0	29	26	36	19	32	29
	Celkem 28								28 %							
problémové vyučování	7	2	12	21	5	4	2	11	64	25	43	45	36	25	8	20
	Celkem 32								32 %							
projektová výuka	0	3	9	12	1	1	3	5	0	38	32	26	7	6	12	9
	Celkem 17								17 %							
výklad	0	1	3	4	0	1	0	1	0	13	11	9	0	6	0	2
	Celkem 5								5 %							
didaktické hry	3	2	10	15	5	1	5	11	27	25	36	32	36	6	20	20
	Celkem 26								26 %							
brainstorming	3	2	8	13	4	1	5	10	27	25	29	28	29	26	20	18
	Celkem 23								25 %							
kritické myšlení	3	5	7	15	6	2	7	15	27	63	25	32	43	13	28	27
	Celkem 30								29 %							
diskuze	8	4	7	19	4	2	5	11	73	50	25	40	29	13	20	20
	Celkem 30								29 %							
internet jako zdroj informací	7	4	10	21	1	2	4	7	64	50	36	45	7	13	16	13
	Celkem 28								28 %							
výukové programy	9	4	16	29	2	2	3	7	82	50	57	62	14	13	12	13
	Celkem 36								35 %							

V kategorii vyučovacích metod a forem, které učitelé využívají „někdy“, byly zjištěny následující skutečnosti.

Z organizačních forem, které učitelé využívají „někdy“, dominuje individuální výuka (51% U_{VVP} a 25% U_{OP}); dále skupinová výuka (30% U_{VVP} a 11% U_{OP}) a frontální vyučování (13% U_{VVP} a 16% U_{OP}).

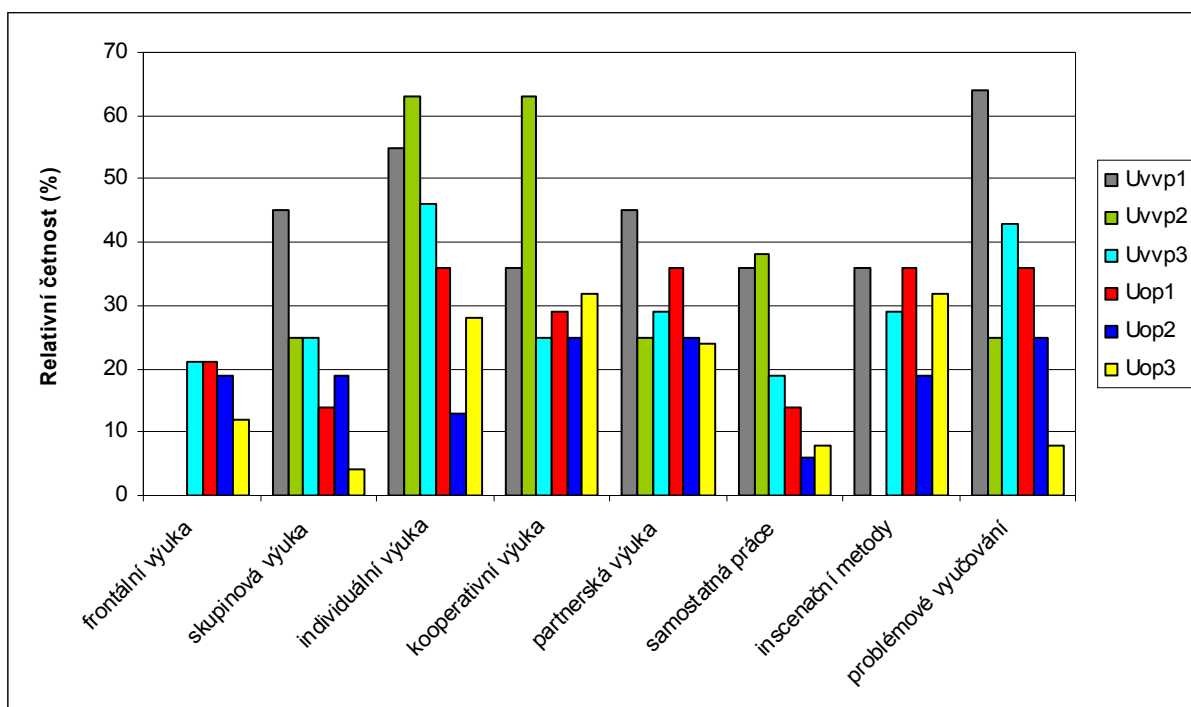
Další metody, které učitelé využívají ve výuce „někdy“:

- výukové programy - 62 % U_{VVP} a 13 % U_{OP} , nejvíce preferují výukové programy začínající U_{VVP} (82 %);
- kooperativní učení - 34 % U_{VVP} a 29% U_{OP} , ze sledovaných šesti skupin učitelů využívají kooperativní učení nejvíce U_{VVP} s pedagogickou praxí od 6 do 15 let.
- problémové vyučování - 45 % U_{VVP} a 20 % U_{OP} ;
- kritické myšlení - 32 % U_{VVP} a 27 % U_{OP} , nejvíce U_{VVP} s pedagogickou praxí od 6 do 15let (63 %);
- diskuze - 40 % U_{VVP} a 20 % U_{OP} ;
- partnerská výuka - 32 % U_{VVP} a 27 % U_{OP} ;
- inscenační metody - (26 % U_{VVP} a 29 % U_{OP} ;
- brainstorming - 28 % U_{VVP} a 18 % U_{OP} ;
- samostatná práce - 26 % U_{VVP} a 9 % U_{OP} ;
- projektová výuka - 26 % U_{VVP} a 9 % U_{OP} ;
- výklad - 9 % U_{VVP} a 2 % U_{OP} .

Výsledky znázorňuje graf č.8 a 9.

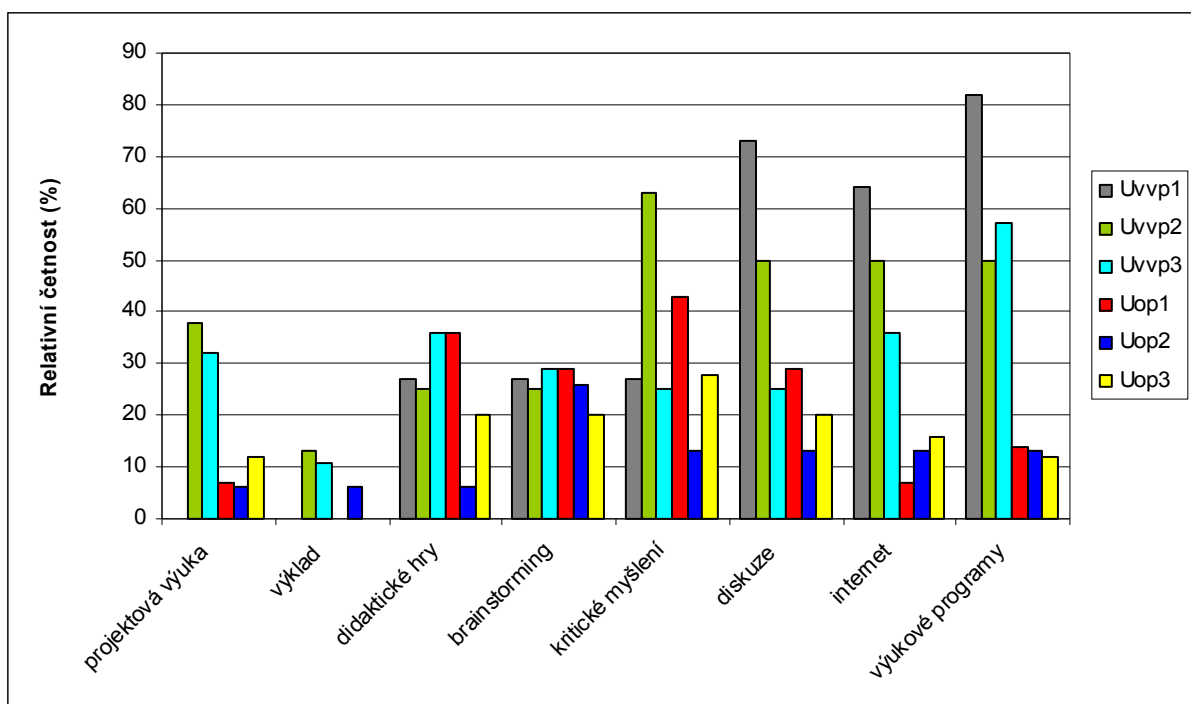
Graf č. 8

Učitelé (%) využívající uvedené formy a metody „někdy“

Graf č. 9

Učitelé (%) využívající uvedené metody „někdy“

12.4. Vyučovací metody a formy výuky, které učitelé nevyužívají „vůbec“.

Kategorie	Absolutní četnost								Relativní četnost /%/							
	U _{VVP}				U _{OP}				U _{VVP}				U _{OP}			
	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ
frontální výuka	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	7	0	0	2
	Celkem 1								1 %							
skupinová výuka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Celkem 0								0 %							
individuální výuka	3	3	4	10	1	6	5	12	27	38	14	21	7	38	20	22
	Celkem 22								22 %							
kooperativní výuka	0	0	9	9	2	3	7	12	0	0	32	19	14	19	28	22
	Celkem 21								21 %							
partnerská výuka	3	2	14	19	2	5	15	22	27	25	50	40	14	31	60	40
	Celkem 41								40 %							
samostatná práce žáků	0	0	3	3	0	2	4	6	0	0	11	6	0	13	16	11
	Celkem 9								9 %							
inscenační metody	6	5	11	22	1	3	8	12	55	63	39	47	7	19	32	24
	Celkem 34								33 %							
problémové vyučování	1	3	9	13	4	0	8	12	9	38	32	28	29	0	32	22
	Celkem 25								25 %							
projektová výuka	11	3	16	30	9	7	14	30	100	38	57	64	64	44	56	55
	Celkem 60								59 %							
výklad	0	0	0	0	0	2	0	2	0	0	0	0	0	13	0	4
	Celkem 2								2 %							
didaktické hry	4	4	6	14	4	3	8	15	36	50	21	30	29	19	32	27
	Celkem 29								29 %							
brainstorming	5	4	10	19	1	0	8	9	45	50	36	40	7	0	32	16
	Celkem 28								28 %							
kritické myšlení	6	3	10	19	3	7	13	23	55	38	36	40	21	44	52	42
	Celkem 42								42 %							
diskuze	1	2	3	6	0	0	5	5	9	25	11	13	0	0	20	9
	Celkem 11								11 %							
internet jako zdroj informací	0	1	10	11	1	1	8	10	0	13	36	23	7	6	32	18
	Celkem 21								21 %							
výukové programy	2	2	10	14	11	13	15	39	18	25	36	30	79	81	60	71
	Celkem 53								52 %							

Z organizačních forem vyučování vůbec nevyužívá individuální výuku asi pětina všech dotazovaných učitelů. Frontální vyučování nikdy nevyužívá 1 % ze všech učitelů.

Další metody, které učitelé ve výuce nevyužívají vůbec:

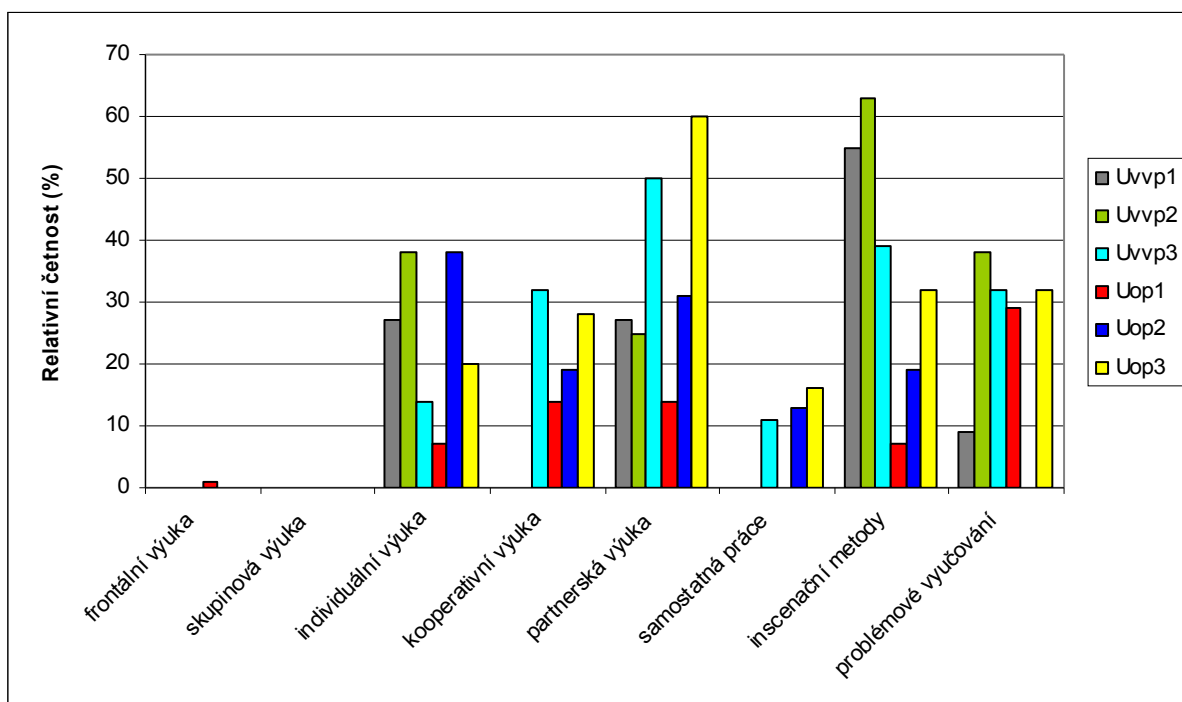
- projektové vyučování - 64 % U_{VVP} a 55 % U_{OP} , nejpočetnější skupinou jsou začínající učitelé (100 %);
- výukové programy – 30 % U_{VVP} a 71 % U_{OP} ;
- kritické myšlení – 40 % U_{VVP} a 42 % U_{OP} ;
- partnerská výuka - 40 % U_{VVP} a 40 % U_{OP} ;
- inscenační metody - 47 % U_{VVP} a 24 % U_{OP} , nejpočetnější skupinou jsou U_{VVP} s pedagogickou praxí od 6 do 15 let (63 %);
- didaktické hry - 30 % U_{VVP} a 27 % U_{OP} ;
- brainstorming - 40 % U_{VVP} a 16 % U_{OP} ;
- problémové vyučování - 28 % U_{VVP} a 22 % U_{OP} ;
- kooperativní učení - 19 % U_{VVP} a 22 % U_{OP} ;
- diskuze - 13 % U_{VVP} a 9 % U_{OP} ;
- samostatná práce žáků - 6 % U_{VVP} a 11 % U_{OP} ;
- výklad - 0 % U_{VVP} a 4 % U_{OP} .

Výsledky znázorňuje graf č. 10 a 11.

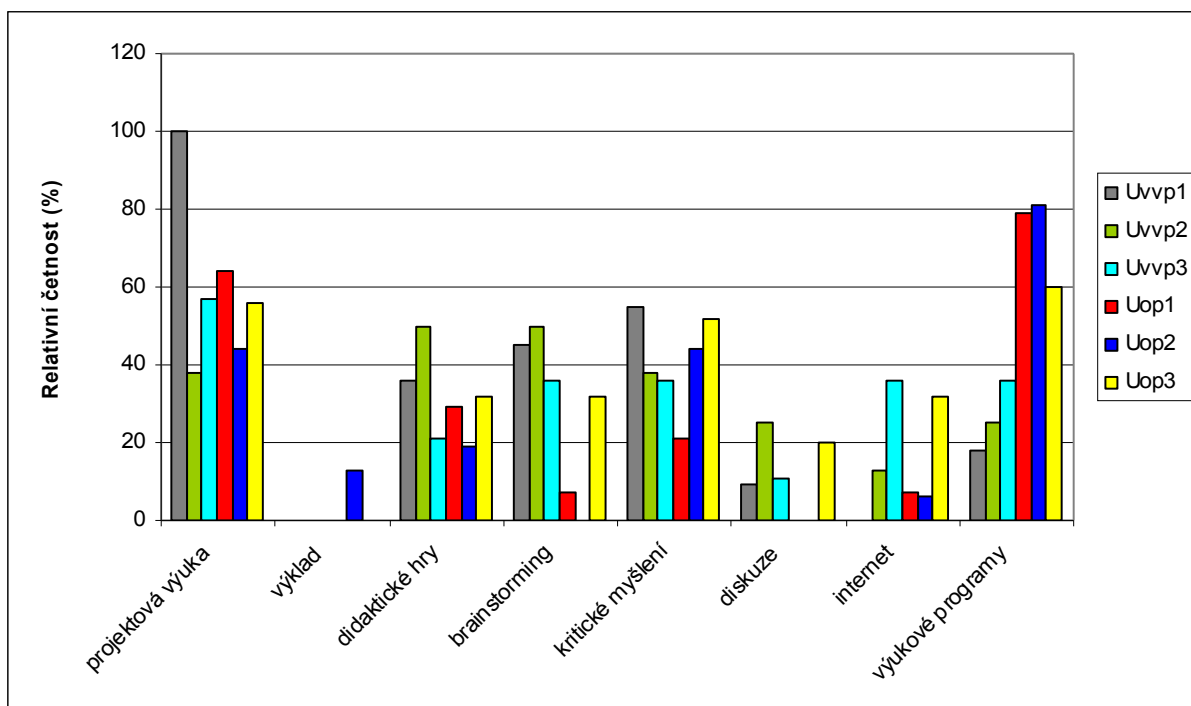
Graf č.10

Učitelé (%), kteří uvedené formy a metody nepoužívají „vůbec“

Graf č. 11

Učitelé (%), kteří uvedené metody nepoužívají „vůbec“

Součástí otázky č.12 bylo i zjištění, které „jiné“ metody učitelé využívají ve své práci.

Nejčastěji učitelé uváděli:

- *sněhová koule*
- *bzučící skupiny*
- *filmový kritik*
- *myšlenková mapa*
- *dialog*
- *panelová diskuze*
- *pětílístek.*

Pro lepší orientaci získaných dat uvádím grafické znázornění některých vyučovacích metod z hlediska frekvence využívání učiteli v příloze č.4.

Otázka č.13

Zkuste posoudit, do jaké míry Vám poskytují zpětnou vazbu o Vašem vyučování níže uvedené metody a činnosti:

13.1. Metody a činnosti, které poskytují učitelům zpětnou vazbu o jejich vyučování „hodně“.

Kategorie	Absolutní četnost								Relativní četnost /%/							
	U _{VVP}				U _{OP}				U _{VVP}				U _{OP}			
	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ
hospitace vedoucích pracovníků	4	3	5	12	8	9	14	31	36	38	18	26	57	56	56	56
	Celkem 43								42 %							
vzájemné hospitace kolegů	3	3	3	9	8	4	4	16	27	38	11	19	57	25	16	29
	Celkem 25								25 %							
videozáznam, popř. audiozáznam vašich hodin	0	0	0	0	1	2	1	4	0	0	0	0	7	13	4	7
	Celkem 4								4 %							
vlastní rozbor hodin	11	4	21	36	9	12	24	45	100	50	75	74	64	75	96	82
	Celkem 81								79 %							
dotazníky pro studenty	2	4	5	11	3	4	2	9	18	50	18	23	21	25	8	16
	Celkem 20								20 %							
učební výsledky žáků	9	6	25	40	9	12	24	45	82	75	89	85	64	75	96	82
	Celkem 85								83 %							
Standardizované testy (Scio...)	2	3	9	14	0	0	0	0	19	38	24	30	0	0	0	0
	Celkem 14								14 %							
diskuze s žáky	6	2	24	32	14	15	25	54	55	25	86	64	100	94	100	98
	Celkem 86								84 %							
diskuze s rodiči	2	3	12	17	5	9	10	24	19	38	32	36	36	56	40	44
	Celkem 41								40 %							
rozhovor s absolventy	2	2	15	19	10	12	14	36	18	25	54	68	71	75	56	65
	Celkem 55								54 %							

Asi 80% učitelů uvedlo, že nejvíce informací o jejich vyučování jim poskytují přímo žáci, a to diskuze s nimi a jejich učební výsledky. Následuje vlastní rozbor hodiny (79 %), rozhovor s absolventy (54 %), hospitace vedoucích pracovníků (42 %), diskuze s rodiči (40%), vzájemné hospitace kolegů (25 %), dotazníky pro studenty (20 %), standardizované testy (14 %) a videozáznam (4 %).

13.2. Metody a činnosti, které poskytují učitelům zpětnou vazbu o jejich vyučování „málo“.

Kategorie	Absolutní četnost								Relativní četnost /%/							
	U _{VVP}				U _{OP}				U _{VVP}				U _{OP}			
	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ
hospitace vedoucích pracovníků	7	2	21	30	6	5	7	18	64	25	75	64	43	31	28	33
	Celkem 48								47 %							
vzájemné hospitace kolegů	6	2	12	20	4	6	14	24	56	25	43	20	29	38	56	44
	Celkem 44								43 %							
videozáznam, popř. audiozáznam vašich hodin	0	2	2	4	1	1	2	4	9	25	7	9	7	6	8	7
	Celkem 8								8 %							
vlastní rozbor hodin	0	4	6	10	4	5	2	11	0	50	21	21	29	31	8	20
	Celkem 21								21 %							
dotazníky pro studenty	2	2	8	12	4	9	16	29	18	25	28	26	29	56	64	53
	Celkem 41								40 %							
učební výsledky žáků	2	2	1	5	5	5	2	12	18	25	4	11	36	31	8	22
	Celkem 17								17 %							
Standardizované testy (Scio, ...)	4	4	13	21	4	3	9	16	36	50	46	45	29	19	36	29
	Celkem 37								36 %							
diskuze s žáky	5	4	6	15	0	1	0	1	45	50	13	32	0	6	0	2
	Celkem 16								16 %							
diskuze s rodiči	4	4	14	22	4	5	10	19	36	50	50	47	29	31	40	35
	Celkem 41								40 %							
rozhovor s absolventy	2	2	13	17	4	4	6	14	18	25	46	36	29	25	24	25
	Celkem 31								30 %							

Z uvedených metod a činností poskytují učitelům „málo“ zpětnou vazbu o jejich vyučování hospitace vedoucích pracovníků (odpovědělo 47 % učitelů), vzájemné hospitace kolegů (uvedlo 43 % učitelů), dotazníky pro studenty (40 %), standardizované testování (36%), rozhovor s absolventy (30 %), učební výsledky žáků (17 %), diskuze s žáky (16 %) a videozáznam (8 %).

13.3. Metody a činnosti, které učitelům neposkytují „vůbec“ zpětnou vazbu o jejich vyučování.

Kategorie	Absolutní četnost				Relativní četnost /%/			
	U _{VVP}		U _{OP}		U _{VVP}		U _{OP}	

	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ
hospitace vedoucích pracovníků	0	3	2	5	0	2	2	4	0	38	7	11	0	13	8	7
	Celkem 9								9 %							
vzájemné hospitace kolegů	2	2	7	11	1	2	3	6	18	25	25	23	7	13	12	11
	Celkem 17								17 %							
videozáznam, popř. audiozáznam vašich hodin	0	0	2	2	0	1	2	3	0	0	7	4	0	6	8	5
	Celkem 5								5 %							
vlastní rozbor hodin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Celkem 0								0 %							
dotazníky pro studenty	2	0	0	2	5	0	0	5	18	0	0	4	36	0	0	9
	Celkem 7								7 %							
učební výsledky žáků	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Celkem 0								0 %							
Standardizované testy (Scio, ...)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Celkem 0								0 %							
diskuze s žáky	0	2	0	2	0	0	0	0	0	25	0	4	0	0	0	0
	Celkem 0								0 %							
diskuze s rodiči	5	0	0	5	5	2	5	12	45	0	0	11	36	13	20	22
	Celkem 17								17 %							
rozhovor s absolventy	0	3	0	3	0	0	4	4	0	38	0	6	0	0	16	7
	Celkem 7								7 %							

17 % učitelů uvedlo, že jim „vůbec“ neposkytují zpětnou vazbu o jejich vyučování vzájemné hospitace kolegů a diskuze s rodiči žáků. 9 % učitelů odpovědělo, že zpětnou vazbu o jejich vyučování jim „vůbec“ neposkytují hospitace vedoucích pracovníků. Rozhovor s absolventy a dotazníky pro studenty neposkytují zpětnou vazbu sedmi učitelům. Pět učitelům neposkytuje zpětnou vazbu videozáznam, popř. audiozáznam hodin.

13.4. Metody a činnosti, které učitelé nepoužívají k sebereflexi své práce.

Kategorie	Absolutní četnost								Relativní četnost /%/							
	U _{VVP}				U _{OP}				U _{VVP}				U _{OP}			
	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ
hospitace vedoucích pracovníků	0	0	0	0	0	1	1	2	0	0	0	0	0	6	4	4
	Celkem 2								2 %							
vzájemné hospitace kolegů	0	1	6	7	1	4	4	9	0	13	21	15	7	25	16	16
	Celkem 16								16 %							
videozáznam, popř. audiozáznam vašich hodin	11	6	24	41	12	12	20	44	100	75	86	87	86	75	80	80
	Celkem 85								83 %							
vlastní rozbor hodin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Celkem 0								0 %							
dotazníky pro studenty	5	6	15	26	2	2	4	8	45	75	54	53	14	13	16	15
	Celkem 34								33 %							
učební výsledky žáků	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	0								0 %							
Standardizované testy (Scio, ...)	5	1	6	12	10	13	16	39	45	13	21	26	71	81	64	71
	Celkem 51								50 %							
diskuze s žáky	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Celkem 0								0 %							
diskuze s rodiči	0	1	0	1	0	0	2	2	0	13	0	2	0	0	8	4
	Celkem 3								3 %							
rozhovor s absolventy	7	1	0	8	0	0	1	1	64	13	0	17	0	0	4	2
	Celkem 9								9 %							

Z metod a činností, které učitelé vůbec nepoužívají k sebereflexi své práce uvedlo nejvíce respondentů (83 %) videozáznam, popř. audiozáznam svých hodin. Standardizované testování žáků nevyužívá polovina dotazovaných a třetina nepoužívá dotazníky pro studenty. Vzájemné hospitace kolegů nevyužívá 16 % učitelů. 9 % učitelů nevyužívá k hodnocení své práce rozhovor s absolventy. Dvě odborné učitelky uvedly, že hospitace vedoucích pracovníků „nepoužívají“ k sebereflexi a tři učitelé nediskutují s rodiči.

Otázka č.14:

Chtěl/a byste se naučit nějakou novou vyučovací metodu?

Kategorie odpovědí	Absolutní četnost								Relativní četnost /%/							
	U _{VVP}				U _{OP}				U _{VVP}				U _{OP}			
	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ	1	2	3	Σ
Ano	11	6	18	35	14	9	15	38	100	75	64	74	100	56	60	69
	Celkem 73								72 %							
Ne	0	2	10	12	0	7	10	17	0	25	36	26	0	44	40	31
	Celkem 29								28 %							

74 % U_{VVP} a 69 % U_{OP} má zájem o vzdělávání v oblasti vyučovacích metod. Na otázku „Jakou metodu byste se chtěl/a naučit“, nejčastěji učitelé odpovídali: „Kritické myšlení“ (41 učitelů) a „Projektové vyučování“ (26 učitelů). Další zajímavé odpovědi:

- „Jakoukoli, která by donutila studenty přemýšlet.“
- „Nějakou aktivní.“
- „Inscenační metody.“
- „Didaktické hry.“
- „Jakoukoli rozvíjející logické myšlení.“
- „Výukové programy v mé aprobaci.“
- „Problémové vyučování.“
- „Tvoření prezentací.“
- „Jakoukoli s využitím dataprojektoru.“
- „E-learning.“
- „Metody, které by zlepšily klima ve třídě.“
- „Něco, co by zpestřilo výuku.“
- „Ano, ale neznám žádnou metodu, která přiměje žáky přemýšlet nad problémy.“
- „Náměty na projektovou výuku v mé aprobaci.“

Asi třetina všech dotazovaných učitelů odpověděla, že nemá zájem o další vzdělávání v oblasti vyučovacích metod. Svoji odpověď učitelé zdůvodňovali takto:

- „Znám jich dost.“
- „Vystačím se současnými.“
- „Nedávno u nás ve škole proběhl kurz alternativních vyučovacích metod.“
- „Učební osnovy – velký rozsah.“
- „Domnívám se, že některé tzv. nové metody přináší spíše zmatek do systému. Nová metody by měla být nějak předvedena, pak mohu zvážit její možné využití třeba v jedné třídě a porovnat výsledek.“
- „Neznám názvy dalších metod.“

3.3.2. *Vyhodnocení dotazníků pro ředitele SZŠ*

Otázka č.1

Domníváte se, že inovace v oblasti vyučovacích metod vedou ke zlepšení výsledků vzdělávání?

Kategorie odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost /%/
ano	14	100
ne	0	0

Všichni dotazovaní ředitelé odpověděli, že inovace v oblasti vyučovacích metod vedou ke zlepšení výsledků ve vzdělávání.

Otázka č.2

Využívají Vaši učitelé při výuce nové vyučovací metody?

Kategorie odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost /%/
ano	12	86
ne	0	0
jiná odpověď „někteří“	2	14

Téměř všichni ředitelé (86 %) udávají, že jejich učitelé využívají při výuce nové vyučovací metody. Dva ředitelé uvedli, že nové vyučovací metody využívají jen „někteří“ učitelé.

Otázka č.2.1

Pokud ano, mohl(a) byste odhadnou kolik % učitelů ?

Kategorie odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost /%/
20%	1	7
30%	2	14
40%	3	21
50%	5	36
80%	3	21

Průměrný počet učitelů využívající nové postupy = 49 %

Otázka č.3

Mají Vaši učitelé zájem vzdělávat se v oblasti vyučovacích metod?

Kategorie odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost /%/
ano	12	86

ne	0	0
jiná odpověď „někteří“	2	14

Většina ředitelů uvádí, že učitelé mají zájem o další vzdělávání v oblasti vyučovacích metod. Pouze dva ředitelé uvádí, že o další vzdělávání mají zájem pouze „někteří“ učitelé.

Otázka č.3.1

Pokud ano, mají dostatek možností?

Kategorie odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost /%/
ano	9	64
ne	5	36

Více než polovina ředitelů (64 %) se domnívá, že učitelé mají dostatek možností ke vzdělávání. Ostatní ředitelé uvedli, že vzdělávání v oblasti vyučovacích metod je pro učitele nedostačující.

Otázka č.4:

Domníváte se, že Vaši učitelé mají zájem měnit výukové metody?

Kategorie odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost /%/
ano	8	57
ne	6	43

Více než polovina dotazovaných ředitelů se domnívá, že jejich učitelé mají zájem inovovat vyučovací metody. Ostatní ředitelé uvedli, že učitelé nemají zájem využívat alternativní metody výuky. Ředitelé, kteří odpověděli „ne“, uváděli možné příčiny. Viz dále:

Otázka č.4.1

Pokud ne, co je podle Vás nejčastější příčinou?

Kategorie odpovědí	ANO		NE	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
zastaralé vybavení (ICT, pomůcky)	0	0	6	100
vysoké počty studentů ve třídách	5	83	1	17
přeplněné učební osnovy	2	34	4	66
nezájem studentů o učení	1	17	5	83
nedostatek znalostí učitelů v oblasti metod	1	17	5	83
nechuť měnit zažité způsoby vyučování	3	50	3	50

83 % ředitelů vidí jako příčinu využívání tradičních forem výuky vysoké počty studentů ve třídách. Polovina ředitelů uvádí, že učitelé nemají chuť měnit zažité způsoby vyučování. Asi třetina ředitelů uvádí jako příčinu přeplněné učební osnovy.

17% ředitelů uvádí jako faktor ovlivňující změnu výuky nezájem studentů o učení a nedostatek znalostí učitelů v oblasti metod.

4. DISKUZE

První část otázek v dotazníku pro učitele byla zaměřena na stále diskutovanou problematiku encyklopedického vzdělávání a důraz na osvojování poznatků, na určitý stereotyp ve vyučování, který představuje například klasická vyučovací hodina, na aktivitu studentů ve vyučování, individuální přístup ke studentům apod.

Tradiční škole je mnohdy vytýkáno přílišné zaměření na osvojení poznatků. Úloha poznatků se mění. Přestávají být cílem a začínají být prostředkem k tomu, aby se člověk rozvinul ve všech složkách své osobnosti a tím uspěl v řadě rozmanitých životních situací. Pokud se zamyslíme nad tím, jak obrovský je nárůst poznatků v klinických oborech a ošetrovatelství, je nemyslitelné, aby si žáci všechny poznatky osvojili. Uvedenou problematiku sledovala otázka č.1 (*Ve výuce dominuje důraz na poznatky, ale třeba respektovat také zájmy a postoje studentů.*“) a otázka č.4 (*Ve výuce sleduji, aby si studenti osvojili maximální rozsah poznatků.*) v dotazníku pro učitele. Téměř všichni učitelé shodně odpovídali, že ve výuce dominuje důraz na poznatky a i oni ve výuce sledují, aby si studenti osvojili maximální rozsah poznatků. Asi pětina dotazovaných učitelů uvedla, že osvojování maximálního rozsahu poznatků u studentů není ve výuce to nejdůležitější.

Myslím, že osvojení poznatků je velmi důležité, ale v žádném případě by nemělo být nejdůležitějším cílem výuky. Mnohem důležitější je studenty vést k tomu, aby dokázali sami informace vyhledávat a účelně zpracovávat.

Cílem otázky č.2 (*Do výuky by měli zasahovat žáci*) bylo posoudit, zda ve škole převažuje direktivní řízení, zda učitelé respektují podíl studentů na organizaci a průběhu vyučování. Většina učitelů připouští, že žáci by do výuky zasahovat měli. Objevily se ale i odpovědi, že žáci se na výuce podílet nemají. Pokud má naše škola vychovávat osobnosti, které budou aktivní, tvořivé a odpovědné, je nutné jim dát možnost vyjádřit a obhájit svůj názor. Nevím, zda otázka byla správně strukturovaná, protože několik učitelů slovo „zasahovat“ podtrhlo.

Asi dva tisíce let staré čínské přísloví říká: „Slyším a zapomínám. Vidím a pamatuji si. Dělán a rozumím.“ Stejně tak dnes již nikdo nepochybuje o tom, jak málo si pamatujeme z pouhého poslechu (odhady uvádějí 10-15%). Pokud můžeme o věci diskutovat zvyšuje se zapamatování na 40 %, pokud můžeme věc zkoušet, dělat a sami prožívat, zvyšuje se zapamatování až na 80 %. Roli zde hraje, jaký typ paměti máme, tj. kterým smyslovým kanálem vnímáme podněty nejsnadněji. Sluchový typ je nejméně početný.

Problematiku převažující verbální výuky ve školách sledovala otázka č.3 (*Pro výuku mého předmětu je charakteristická verbální výuka.*).

Asi dvě třetiny učitelů uvedly verbální výuku jako charakteristickou pro jejich předměty. Třetina učitelů uvedla, že v jejich předmětech verbální výuka nepřevažuje. Toto zjištění je pozitivní. Zejména v odborných předmětech, které jsou z větší části teoreticko praktické, by výuka měla být orientována na korigovanou praktickou činnost.

V odborných publikacích se často uvádí, že frontální vyučování s běžným repertoárem vyučovacích metod často přechází v tradiční typ tzv. smíšené hodiny. Uvedená forma vyučovací hodiny zaujímá jistě významné místo v současné škole, avšak neměla by být převažující, poněvadž představuje určitý stereotyp ve výuce. Otázkou č.5 (*Dávám přednost klasické vyučovací hodině.*) jsem chtěla zjistit, kolik učitelů preferuje právě tento typ hodiny. Klasickou vyučovací hodinu upřednostňuje asi polovina všech dotazovaných učitelů a více učitelé všeobecně vzdělávacích předmětů než odborné učitelky. To jistě souvisí s charakterem učiva jednotlivých předmětů. Zajímavé je zjištění, že klasickou vyučovací hodinu upřednostňují více začínající učitelé a u učitelů s delší pedagogickou praxí preference uvedené hodiny ubývá. Možná to souvisí právě s uvedeným stereotypem a jednotvárností, které nutí učitele po určité době pedagogické činnosti hledat jiná řešení, jak hodinu zpestřit a oživit. Myslím, že uvedené zjištění je povzbuzující.

Otázky č.6 (*Důležité poznatky je třeba studentům diktovat.*) a č.7 (*Ve škole by se měli studenti učit „učit se.“*) zjišťovaly názory učitelů na problematiku osvojování vlastního stylu učení a systematického vedení poznámek u studentů.

Diktování popisuje jako specifickou komunikaci ve škole J. Mareš. Cituji:

„Obvykle jde o diktování zápisu z výkladu nebo diktování učebních úloh. Řeč učitele je do jisté míry redukována, heslovitá. Tempo je přizpůsobeno neexistujícímu průměrnému žákovi. Většina žáků sice stačí zapisovat, ale žáci nemají čas o obsahu přemýšlet, nemají čas si položit alespoň v duchu otázku. Tón hlasu navozuje, že vše, co učitel diktuje, je důležité (dokonce, že je stejně důležité). Pravidla, jimiž se řídí diktovací strategie, jsou jednoduchá, psaní nevyžaduje velkého úsilí, uvedená činnost se zdá žákovi úsporná a užitečná. Zapsané formulace se přece budou zkoušet, často v doslovné podobě. Ten, kdo by se odmítal podrždit, riskuje sankce: Nepíšeš? Inu, uvidíš příští hodinu!

Důvody, proč učitelé diktují zápis, jsou různé: časová tíseň, kdy nestačí učivo důkladně probrat, dále nechutí učitele zabývat se některým tématem podrobněji a snahou je jen „projet“, chybní učebnic v určitém předmětu, nevhodně zpracovaná témata v učebnici, úsilí aktualizovat zastaralé učivo atd.

Uvedené důvody ovšem nevysvětlují zjištění H.Kasíkové, že směrem k vyšším postupným ročníkům diktování v hodině přibývá.

Diktování se pro řadu učitelů stává základem strategie, kterou zkušení učitelé označují výrazem držet třídu na drátkách, začínající učitelé pak pacifikační strategií. Rychlé restrukturování činnosti působí jako kouzlo: neklid, hluk přestává, začínají zapisovat diktovaný text.

*Popsaná strategie diktování ve svých důsledcích žákovi škodí. Nerozvíjí se u něj dovednost kritického posouzení učiva, netrénuje ho v odlišování hlavních a vedlejších informací, nenutí ho vést si vlastní systém poznámek. Nekompetentnost žáka v dané oblasti se projeví v momentě, kdy přejde na vysokou školu anebo do praktického života.*²¹

Pokud přijmeme výše uvedené argumenty, tak více než polovina dotazovaných učitelů svým studentům škodí právě tím, že jim diktují. Domnívám se, že na střední škole by studenti měli být vedeni k tomu, aby si sami dokázali poznatky utřídit a vhodným způsobem je zaznamenat.

Důležitým cílem výchovně vzdělávacího procesu je vést studenty, aby si postupně vytvářeli vlastní učební styl, učili se učit, osvojovali si tak pozitivní nástroj pro celoživotní učení. S tímto cílem se ztotožňuje asi 80 % všech dotazovaných učitelů. Ostatní učitelé se domnívají, že studenti by se ve škole učit „učit se“ neměli.

Další velmi diskutovanou otázkou pedagogické veřejnosti je využívání aktivizačních metod výuky a velký rozsah učiva v učebních osnovách, respektování individuálních zvláštností studentů vzhledem k vysokému počtu studentů ve třídách. Uvedenou problematiku jsem zjišťovala otázkami č.8 (*Plnění osnov mi nedovoluje plně využívat aktivizační metody.*) a č.9 (*Velký počet studentů ve třídě mi nedovoluje plně respektovat individuální strategie učení studentů.*).

Výsledky šetření ve zmíněné problematice jsou zajímavé, neboť více respondentů z řad učitelů SZŠ uvádí, že rozsah učiva není překážkou pro využívání aktivizačních metod. Naopak uplatňování individuálního přístupu při současných počtech studentů ve třídách se jeví jako nemožné většímu počtu dotazovaných učitelů.

Velmi důležitou podmínkou pro zavádění inovací do edukačního procesu je spolupráce všech zainteresovaných účastníků. Zajímalo mě, jak učitelé vnímají problematiku spolupráce mezi učiteli na jejich škole. Na otázku č. 10 (*Na naší škole učitelé vzájemně spolupracují.*) odpověděla většina (86 %) učitelů kladně. 11 dotazovaných učitelů uvedlo, že učitelé na jejich škole nespolečně pracují a 3 dotazovaní učitelé na otázku neodpověděli.

---

²¹ MAREŠ, J.; KŘIVOHLAVÝ, J. *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. str.128-129

Při výuce bývá nejčastěji používán verbální komunikační kanál, což potvrdilo i vyhodnocení otázky č.3, která tuto problematiku sledovala. Z mnoha příčin jsou však efektivnější informace vizuální. K hlavním výhodám vizuálních didaktických pomůcek patří upoutání pozornosti studentů, přinášejí změnu a zájem studentů, napomáhají konceptualizaci a v neposlední řadě jsou i projevem zájmu učitele.²² V současné době existují moderní technologie, kterými lze výuku zpestřit. Zaměřila jsem se na využití dataprojektoru ve výuce. Výsledky šetření ukázaly, že uvedenou technologii využívá méně než polovina dotazovaných. Více využívají dataprojektor odborné učitelky.

Problematiku vyučovacích metod ve SZŠ, které jsou stěžejním cílem práce, jsem zjišťovala otázkou č. 12 („*Uved'te, jak často využíváte uvedené vyučovací formy a metody.*“). Záměrně jsem zvolila škálu odpovědí (často, občas, někdy, nikdy), aby bylo možno vyhodnotit, které metody učitelé preferují. Předpokládám, že učitelé preferují ty metody, které uváděli v kategorii „často“.

Nejčastěji učitelé SZŠ využívají ve vyučování výklad (69 %), frontální výuku (67 %), samostatnou práci žáků (41 %) a skupinové vyučování (35 %).

Frontální vyučování a výklad využívá téměř 70 % všech dotazovaných učitelů. I když frontální vyučování kritizovali již stoupenci reformního hnutí na začátku 20.století, přesto i v současnosti reprezentuje tři čtvrtiny veškeré výuky,²³ což potvrzují i výsledky mého šetření. Frontální výuka má jistě své oprávnění ve školní práci, poněvadž vyhovuje ekonomickým, sociálním, manažerským i jiným zájmům jakéhokoliv společenského zřízení, neodpovídá však plně výchovně vzdělávacích cílů současné doby, zejména po stránce aktivity, samostatnosti a tvořivosti studentů.

Z dalších organizačních forem výuky, která již počítá s větší aktivitou studentů je výuka ve skupinách, individuální výuka, partnerská výuka aj. Analýza odpovědí dotazníků pro učitele ukázala, že výuku ve skupinách organizuje „často“ asi pětina učitelů všeobecných předmětů a necelá polovina odborných učitelek. Nevím, zda rozdíl v odpovědích učitelů všeobecných a odborných by nemohl souviset s tím, že odborné učitelky uváděly jako skupinovou výuku tu, při které se třída dělí např. na tři skupiny a vyučují tři učitelé. Při takto organizované výuce samozřejmě může být skutečně využito skupinové výuky jako takové, ale stejně tak frontální. Individuální a partnerskou výuku využívá „často“ asi desetina dotazovaných učitelů.

---

²² PETTY,G. *Moderní vyučování*. 4.vyd. Praha: Portál, 2006. str. 271-272.

²³ MAŇÁK,J.;ŠVEC,V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. str. 135

Další metodou, kterou učitelé preferují, je samostatná práce žáků. Ve výchovně vzdělávacím procesu ji „často“ využívá asi 40 % všech dotazovaných. Samostatná práce by měla být průběžnou a trvalou součástí edukačního procesu, neboť vytváří studentům prostor pro vlastní úsilí, je přípravou ke sebevzdělávání a sebevýchově. Sebevzdělávání je výrazným průvodním fenoménem tzv. znalostní společnosti (knowledge society) neboli společnosti informačních sítí (network society), protože celoživotní učení, zahrnující vzdělávání formální, neformální i informální se stává stále víc vysoce účinným produkčním faktorem vedle práce a kapitálu.²⁴

Četnosti odpovědí na využívání výše uvedených forem a metod výuky byly téměř shodné a nebyly zaznamenány větší rozdíly u učitelů z hlediska délky jejich aprobace.

Nyní uvedu metody, u kterých byly zaznamenány větší rozdíly v četnosti odpovědí učitelů podle jejich aprobace.

Didaktické hry uplatňují ve výuce „často“ více učitelé odborných předmětů (15 %) oproti učitelům všeobecných předmětů (6%). Inscenační metody využívá ve výuce „často“ 18 % odborných a 4 % všeobecných učitelů, problémové vyučování 27 % odborných a 2 % všeobecných učitelů, brainstorming 29 % odborných a 0 % všeobecných učitelů, projektové vyučování 13 % odborných a 0 % všeobecných učitelů.

Domnívám se, že uvedené výsledky nejsou nijak překvapivé, poněvadž v předmětech jako je psychologie, ošetřovatelství, výchova ke zdraví apod., lze aktivizační metody využívat mnohem častěji než v předmětech jiných. Například hraní rolí je hodnotná vyučovací metoda zejména v ošetřovatelství. Umožňuje studentům vypořádat se mnohem efektivnějším způsobem s novými a obtížnými situacemi, protože již jednou měli příležitost si takovou situaci nacvičit. U sester je zapotřebí, aby byly schopné reagovat na situaci spontánně, přiměřeně a správně. Metoda hraní rolí má ještě jednu výhodu - umožňuje studentům si zpětně uvědomovat své chování, postoje a dovednosti.

Analýza odpovědí učitelů (z hlediska délky pedagogické praxe) prokázala některé zajímavé údaje. Například frontální výuku a výklad využívá „často“ 100 % začínajících učitelů všeobecných předmětů. Začínající učitelé rovněž využívají relativně více kooperativní učení a kritické myšlení, jejichž přednosti byly popsány v teoretické části.

Nyní se podívejme na vyučovací metody, které dotazovaní učitelé vůbec ve výuce nepoužívají. Nikdy ve výuce nepoživá projektovou výuku 59 % všech respondentů. Domnívám se, že toto zjištění není příliš povzbuzující.

²⁴ KOTÁSEK, J. *Modely školy budoucnosti*. Učitelské listy, 2002, č. 6

Zařazování projektů do výuky je velice žádoucí z důvodu několika předností, které jsou pro projektovou výuku specifické. K hlavním přednostem projektové výuky patří aktivní přístup k řešení problémů; podněcuje individuální i kolektivní úsilí žáků; dobře připravený projekt se svým pojetím blíží situacím běžného života a připravuje studenty na řešení životních problémů; prací na projektu získávají studenti řadu poznatků a poznávají jejich konkrétní aplikace, tyto poznatky nejsou na rozdíl od tradiční výuky navzájem izolovány; studenti se učí týmové práci, za výsledky kolektivní práce přebírají svůj díl odpovědnosti; práce na projektu je založena na vnitřní motivaci, která vede k podstatně efektivnějšímu osvojování poznatků než učení motivované pouze vnějším tlakem.²⁵

Důležitým momentem, proč využívat projektů, je jistě otázka osobního růstu učitele, neboť inovační experimentování mu zabraňuje upadnout do obvyklé rutiny. Závažný je též důvod vyplývající ze základního výchovně vzdělávacího poslání školy, neboť nemají-li školu opouštět žáci s hlavou přeplněnou poznatky, nýbrž lidé připravení žít v demokratické společnosti a zvládat její rostoucí nároky na samostatnost, kulturnost a zodpovědnost, současná převažující orientace školy na recepci poznatků tuto naléhavou potřebu nemůže zabezpečit.²⁶

Inspirativním příkladem z praxe SZŠ může být např. projekt „Zdravá škola“, který realizuje již třetí rok SZŠ v Chrudimi. Předností projektu je jednak přímá souvislost s posláním ošetrovatelství, jehož základním rysem je prevence onemocnění, zdravý životní styl apod. Naše škola je již několik let zapojena do projektu „Nekuřácké zdravotnictví“. Zajímavé jsou i peer-programy, kdy studenti pořádají přednášky pro vrstevníky na jiných školách. Známým programem, kterého se účastnila i naše škola, je např. „Samovyšetřování jako prevence nádorového onemocnění prsu“. Takových příkladů bychom našli i na jiných školách určitě dost. Uvedené příklady jsou jistě dobrou vizitkou školy, kde se studenti aktivně zapojují do projektů, které mají smysl a jsou prospěšné pro širokou veřejnost.

Druhou nejméně využívanou metodou jsou výukové programy, které nevyužívá 30 % učitelů všeobecných předmětů a 71 % odborných učitelů. Toto zjištění není nijak překvapující, protože na trhu jsou spíše programy pro základní všeobecné předměty a pro odborné předměty snad ani neexistují, snad s výjimkou somatologie. Výuka podporovaná počítačem, ať už internet, výukové programy, videokonference apod., je v našich školách problematická nejen z důvodu vybavení škol výpočetní technikou (i když v posledních letech

²⁵ KUSALA, J. *Internet ve škole*. Praha: Fortuna, 2000. str. 50

²⁶ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. str. 170

se výrazně zlepšilo), ale klade také zvýšené nároky na učitele v oblasti počítačové gramotnosti. Zatímco studenti přistupují k výpočetní technice většinou pozitivně a bez zábran, mezi učiteli tak jednoznačný vztah často nenacházíme.

Třetí metodou, kterou nikdy ve výuce nevyužívá 42 % dotazovaných učitelů, je kritické myšlení. Ani toto zjištění není výjimečné, poněvadž využívání uvedené metody je podmíněno systematickým vzděláváním učitelů, o jehož úskalí se pojednává v teoretické části.

Inovovat klasické vyučovací metody a využívat nové vyučovací strategie se neobejde bez soustavného vzdělávání učitelů. Právě vzdělávání v oblasti vyučovacích metod jsem zjišťovala otázkou č. 14 („*Chtěl/a byste se naučit nějakou novou vyučovací metodu?*“).

Zájem o vzdělávání v oblasti vyučovacích metod mají asi tři čtvrtiny učitelů. Na podotázku „*Jakou metodu byste se chtěl/a naučit?*“ učitelé nejčastěji uváděli kritické myšlení a projektové vyučování, což koresponduje s výsledky šetření výše uvedených. Z jednotlivých odpovědí učitelů vyplynulo, že pocítují potřebu měnit vyučovací metody (viz. str. 46).

Důležitou součástí každé lidské činnosti je její hodnocení. Zpětné ohlédnutí za svým vyučováním, za uplatněním výukových metod, za odezvami žáků na učitelovo jednání, nazýváme pedagogickou sebereflexí. Je to vlastně vnitřní dialog, který vede učitel se sebou. Klade si při něm mnoho otázek: „*Jak zvolená metoda zabrala? Jak reagovali žáci? Jak se mi podařilo aktivizovat žáky ve třídě?*“ apod.

Problematiku pedagogické sebereflexe jsem zjišťovala otázkou č.13 („*Zkuste posoudit, do jaké míry Vám poskytují zpětnou vazbu o Vašem vyučování níže uvedené metody a činnosti.*“).

Relativně nejvyššímu počtu dotazovaných učitelů poskytují informace o vyučování studenti, a to diskuze s nimi a jejich učební výsledky. Zajímavé je zjištění o míře zpětné vazby, kterou poskytují učitelům hospitace vedoucích pracovníků. 42 % učitelů odpovědělo, že hospitace jim poskytuje zpětnou vazbu „hodně“, 47 % „málo“, 17 % „vůbec“ a 3 učitelé odpověděli, že hospitace vedoucích pracovníků „nepoužívají“. Myslím, že nad uvedeným zjištěním bychom se měli zamyslet. Hospitace vedoucích pracovníků by měla poskytovat učitelům především pomoc, radu a konstruktivní kritiku. Pokud tomu tak není, nemá žádný efekt.

V teoretické části v kapitole „*Management vzdělávacích inovací*“ jsou uvedeny předpoklady, které jsou velice důležité při zavádění inovací do edukačního procesu. Jedním z nejdůležitějších činitelů je role ředitele a jeho postoj k inovacím. Právě postoj ředitelů

k inovacím v oblasti vyučovacích metod jsem zjišťovala otázkou č.1 („*Domníváte se, že inovace v oblasti vyučovacích metod vedou ke zlepšení výsledků vzdělávání ?*“). Výsledky šetření ukázaly, že všichni dotazovaní ředitelé považují inovace vyučovacích metod jako důležitý nástroj, který vede ke zlepšení výsledků ve vzdělávání.

Další otázka zjišťovala, zda učitelé využívají inovativních vyučovacích postupů. Většina ředitelů (86%) opověděla kladně, pouze 2 ředitelé (14%) odpověděli, že ve výuce experimentují pouze „někteří“ učitelé. Na otázku, kolik % jejich učitelů obměňuje vyučovací postupy ředitelé uvedli v průměru 49% učitelů - inovátorů.

Nezbytnou podmínkou implementace nových vyučovacích strategií do výchovně vzdělávací práce je další vzdělávání pedagogických pracovníků. Na otázku, zda učitelé mají zájem o vzdělávání v oblasti vyučovacích metod, odpověděli téměř všichni ředitelé „ano“. Pouze dva ředitelé uvedli, že zájem o další vzdělávání projevují jen „někteří“ učitelé. Možnosti dalšího vzdělávání učitelů však vidí více než třetina ředitelů jako nedostatečné. Jistě zde hrají roli finanční možnosti, které byly zmiňovány v teoretické části.

Poslední otázkou v dotazníku pro ředitele jsem chtěla zjistit, co je nejčastější příčinou setrvávání učitelů u tradičních forem a metod vyučování. Většině ředitelů se jeví jako příčina využívání tradičních forem vyučování vysoké počty studentů ve třídách. Polovina ředitelů vidí příčinu v učitelích, kteří nemají chuť měnit zažitě vyučovací stereotypy.

5. ZÁVĚR

Cílem práce bylo zjistit, jak učitelé a ředitelé SZŠ vnímají problematiku inovací výukových metod. Výsledky nelze považovat za zcela objektivní, poněvadž při vyhodnocování výsledků šetření byly zjištěny nedostatky ve struktuře dotazníku, zejména ve formulaci některých otázek. Například o klasické vyučovací hodině může mít každý učitel zcela jinou představu. Nevhodné bylo i nabídnout učitelům takové množství vyučovacích metod, z nichž některé lze obtížně jednoznačně definovat (např. individuální výuka může mít mnoho různých podob). Stejně tak i škála odpovědí „často, občas, někdy, nikdy“ nebyla úplně vhodná. Nyní již vím, že vhodnější by bylo použít otevřenou otázku, např. „*Které metody ve výuce využíváte nejčastěji?*“.

Vyhodnocování dotazníků pro učitele bylo problematické i v tom, že do výzkumu byli zapojeni učitelé všech předmětů. Jsem si vědoma toho, že výuková metoda by neměla být volena pouze z hlediska obsahu učiva, přesto se domnívám, že existují předměty, ve kterých lze mnohem více uplatňovat aktivizační metody, např. psychologie, ošetřovatelství a ošetřování nemocných. Stejně tak výuka jazyků má zcela specifické zvláštnosti. Přes uvedené nedostatky šetření se domnívám, že moje práce nebyla zbytečná.

Bylo zjištěno, že všichni ředitelé považují inovace v oblasti vyučovacích metod za důležitý nástroj ke zlepšení výsledků edukačního procesu ve zdravotnických školách. Jako překážka plného využívání inovativních vyučovacích strategií se jeví ředitelům negativní přístup některých učitelů k inovacím, nedostačující další vzdělávání učitelů a vysoké počty studentů ve třídách.

Šetření ze strany učitelů prokázalo, že nejčastěji využívanými metodami je výklad, frontální vyučování, samostatná práce studentů a výuka ve skupinách. Nejméně učitelé využívají ve výuce ve SZŠ projektové vyučování a výukové programy. Stejně tak jako ředitelé vnímají i učitelé jako velký problém vysoké počty studentů ve třídách. Domnívám se, že uplatňovat individuální přístup ke všem studentům ve třídě není v silách žádného učitele. Nabízí se však možnost využívání vrstevnických vztahů při vyučování, např. kooperativní učení, nebo tutoring.

Velmi pozitivní je skutečnost, že většina dotazovaných učitelů má zájem o další vzdělávání v oblasti metod.

Výsledky šetření také prokázaly, že většina učitelů využívá ve výuce řadu dalších rozmanitých vyučovacích metod. Z vlastní zkušenosti vím, že ve SZŠ jsou učitelé, kteří jsou nesmírně tvořiví, vymýšlejí způsoby, jak učinit výuku pro studenty zajímavou, střídají ve výuce různé činnosti, dávají studentům prostor pro vyjádření pocitů a hlavně vymýšlejí

postupy, aby studenti ve škole „pracovali“ a nenudili se. A právě o to jde. Pokud budou naši studenti vnímat školu jako něco nepříjemného, jako nutné zlo, těžko v nich „vypěstujeme“ smysl pro celoživotní učení, bez kterého se neobejdou v současnosti, natož v budoucnosti.

V žádném případě nelze podceňovat určitou sumu vědomostí, které musí zdravotnický pracovník získat. Vždyť nevědomost v ošetrovatelském povolání může mít pro nemocného fatální následky. Jde jen o to, jakou strategii na cestě za poznáním společně se svými studenty zvolíme. Nejdůležitější je samozřejmě osobnost učitele. Pokud však nebude mít podporu kolegů a pokud vedení školy nebude vytvářet vhodné podmínky, sám nic nezmůže.

Přes veškerá dotazování různých skupin učitelů, zjišťování vzdělávacích výsledků jejich žáků atd. stále nevíme, jaké jsou skutečné efekty práce učitelů. Dlouhodobé ovlivnění každé mladé generace jejich učiteli je nesporné - jenomže nelze přesně změřit jeho dopad na život jedinců. A to je možná dobře, neboť učitelství není jen profese ve smyslu měřitelného výkonu a spočítatelných výsledků, ale je to tajemná záležitost lásky, ctnosti a umění, jak řekl před staletími jeden český pedagog.²⁷

LITERATURA

---

²⁷ PRŮCHA, J. *Učitel: současné poznatky o profesi*. Praha: Portál, 2002. str.127.

- ADAIR,J. *Vytváření efektivních týmů*. Praha: Management Press, 1994. ISBN 80-85603-70-5
- FISHER,R. *Učíme děti myslet a učit se: praktický průvodce strategiemi vyučování*. 2.vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-966-6
- HERBERT,J.;PAIK,J. *Efektivní vzdělávací strategie*. [online].
Dostupné na WWW:<http://www.ibe.unesco.org/publications/EducationalPracticesSeriesPdf/Practices_3_Czech.pdf>
- HORÁK,F. *Aktivizující didaktické metody*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1991. ISBN 80-7067-003-7
- HRUBÁ,J. *Spolupráce kontra individualismus*. Praha,2006 [online]. [cit. 2006-03-23]
Dostupné na WWW:<<http://učitelské-listy.ceskaskola.cz/Ucitelskelisty/Ar.asp?ARI=10>>
- CHRÁSKA,M. *Základy výzkumu v pedagogice*. Olomouc: Pedagogická fakulta UP, 1993.
- KASÍKOVÁ,H. *Kooperativní učení, kooperativní škola..* Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-167-3
- KASÍKOVÁ,H. *Kooperativní učení a vyučování: teoretické a praktické problémy*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0192-3
- KASÍKOVÁ,H.;VALENTA,J. *Reformu dělá učitel: Diferenciace, individualizace, kooperace ve vyučování*. Praha: STD, 1994. ISBN 80-901660-0-8
- KOTÁSEK,J. *Modely školy budoucnosti*. Učitelské listy, 2002, č.6
- KUSALA,J. *Internet ve škole*. Praha: Fortuna, 2000. ISBN 80-7168-709-X
- KYRIACOU,Ch. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-965-8
- MAŇÁK,J.;ŠVEC,V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5

MAŇÁK,J.; ŠVEC,V.(ed.). *Cesty pedagogického výzkumu*.Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-078-6

MAREŠ,J.;KŘIVOHLAVÝ,J. *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1070-3

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice . Praha:MŠMT, 2001

NOVÁČKOVÁ,J. *Mýty ve vzdělávání: o škodlivosti některých zaběhaných představ o učení, škole a výchově.Výukové metody*. 2.vyd. Kroměříž: Spirála, 2003. ISBN 80-901873-5-8

PETTY,G. *Moderní vyučování*. 4.vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-172-7

Učební dokumenty. Studijní obor:53-41-M/007 Zdravotnický asistent: MŠMT 17.12.2003, čj. 33 318/2003-23

PRŮCHA,J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-977-1

PRŮCHA,J. *Moderní pedagogika*. 3. přeprac. a aktualit. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-047-X

PRŮCHA,J. *Pedagogický slovník:didaktika, ekonomika školství, nové formy ve vzdělávání*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8

PRŮCHA,J. *Učitel: současné poznatky o profesi*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-621-7

RABE,V. *Zlepší nové přístupy motivaci studentů?In Sborník příspěvků: Alternativní metody výuky:mezinárodní konference 27.4. 2006 [online]* . Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2006 [cit. 2006-04-27]. Dostupné na WWW:<<http://everest.natur.cuni.cz/konference/2006/prispevek/rabe.pdf>>

RÝDL,K. *Inovace školských systémů*. Praha: ISV nakl., 2003. ISBN 80-86642-17-8

SKALKOVÁ,J. *Za novou kvalitou vyučování: inovace v soudobé pedagogické teorii praxi*. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-85931-11-7

TONUCCI,F. *Vyučovat nebo naučit?* 2.vyd. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1994.

TURECKIOVÁ, M. *Řízení a rozvoj lidí ve firmách*. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0405-6

VALENTA, J. *Dramatická výchova a sociálně psychologický výcvik: srovnání systémů*. Praha: ISV, 1999. ISBN 80-85866-40-4

WALTEROVÁ, E. *Kurikulum: proměny a trendy v mezinárodní perspektivě*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-0846-6